

ECONOMISCH- STATISTISCHE BERICHTEN

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

37E JAARGANG

WOENSDAG 2 JANUARI 1952

N° 1806

COMMISSIE VAN REDACTIE

*Ch. Glasz; H. W. Lambers; J. Tinbergen;
F. de Vries; C. van den Berg (secretaris)*

Redacteur-Secretaris: A. de Wit.

Assistent-redacteur: J. H. Zoon.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË

*J. E. Mertens; R. Miry; J. van Tichelen;
R. Vandeputte; F. Versichelen.*

INHOUD

	Blz.
Industriefinanciering en belastingpolitiek door <i>Dr H. P. W. van Ravestijn</i>	4
Nieuwjaarsrede van de voorzitter van de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Rotter- dam	7
Productiviteitsvergelijking van de Belgische en Nederlandse landbouw door <i>Ir T. van Tol</i>	10
Het aandeel van Nederland in de wereldtank- vaart door <i>J. A. Pieterse van Wijck</i>	12
De jongste ontwikkeling in het ziekenfonds- wezen door <i>J. de Wit</i>	15
Geld- en kapitaalmarkt door <i>Drs J. C. Brezet</i>	18
Statistieken:	
Bankstaten	19
Interim-prijnsindexcijfers van het gezinsver- bruik in Nederland	19

Dezer dagen

geschikt weer om te spitten, voorbereiding van de nieuwe oogst. De weiden zijn nog groen gebleven, de velden, voor zover geploegd en gespit, liggen donker er tussen. Belofte voor de toekomst, zoals de negentiende eeuwse romantici prompt plachten te doen volgen, wanneer de voorgaande regel „de gerede akker” bevatte? Toch niet, de geploegde akker belooft niets meer dan de aan de stedeling vertrouwder opengebroken straat. Beide vergen verdere daden.

Men hoort de analogie op klompen naderen; of heeft U bij deze jaarswisseling zelfs geen goede voornemens gevormd? De vrees bestaat, dat dit bij velen het geval is. Wordt de bodem te steenachtig of gaat in dit tijdperk van geforceerde cultuur ook in dit opzicht de betekenis der seizoenen voorbij? Of is de theoretisch-economische opvatting juist, dat alleen in een statische maatschappij met kalendertijd wordt gemeten, terwijl in de dynamica de kalendermijlpalen wijken voor de perioden, aangegeven door de werking der strategische factoren?

„There are moments”, he said, „when one does not economise”. Het is Hercule Poirot, de gevierde speurder van Agatha Christie, die spreekt. Hoeveel vakkundige lezers hem mogen herkennen, zijn woorden zijn niet de orgedrongen tot de premier van Groot-Brittannië. Met een fijn gevoel voor anti-climax heeft hij bij een Kerstviering, die de Britten materieel geen enkele bijzonderheid gunde, het tafereel van verdere druk omhooggehouden. Beslist inspirerend.

Is het dan beter om boven „zwarte” utopia's, witte utopieën te verkiezen? Heeft men het recht blijmoedige programma's en plannen te ontvouwen, met de gedachte, dat de utopie werkelijkheid kan worden? Dr J. K. Fuz heeft een aardig boekje geschreven over Britse utopieën in de 17e en 18e eeuw, waaruit blijkt, dat allerlei concrete detailvoorstellen uit gedachtenwerelden tot werkelijkheid zijn geworden; de gedachte wereld van geen der schrijvers is echter ontstaan.

„Der Mensch in seinem dunk'len Drange ist sich des rechten Weges wohl bewuszt”. Ook een stuk romantiek; waarom moet die drang nu juist donker zijn en waar blijft de omschrijving van de rechte weg? Het is duidelijk, dat Droogstoppel, Batavus, aan het woord is en wel op een van de dagen, dat de beurs niet willig is: Laat ons terugkeren tot het meest nabijliggende plichtje.

De Minister van Financiën is uit de Verenigde Staten teruggekeerd; leningen zijn afgesloten, die de aflossing van andere leningen zullen verlichten. De uitkering aan Nederland, op grond van het Europese hulpprogramma, zal \$ 100 miljoen bedragen over 1952. Over defensieorders wordt nader gesproken; één Nederlandse fabriek heeft een spectaculaire opdracht van de Regering ontvangen.

We komen er niet van los, het is onze tijd van leven: in twee zinnen weer bij de defensie-orders. Zo gaat 1952 in voor de gemeenschap. Moge het voor de individuen ook nog iets anders inhouden. Zoals Ernest Claes het zag voor de Witte: „En al de mooie dingen van het leven wachten en zongen om zijn slaap”.

HAV BANK - SCHIEDAM
COLLECTIEVE
PENSIOEN-VERZEKERING

R. MEES & ZONEN

ANNO 1720

Bankiers & Assurantie-Makelaars

ROTTERDAM

's-Gravenhage, Delft, Schiedam, Vlaardingen,
Amsterdam (alleen Assurantie)

Maakt gebruik

van onze speciale rubriek „Vacatures” voor het
oproepen van sollicitanten voor leidende functies.

Nationale Handelsbank, N.V.

Amsterdam — Rotterdam — 's-Gravenhage

Alle Bank- en Effectenzaken

Nederlandsche
Handel-Maatschappij, n.v.

DEVIEZENBANK

Hoofdkantoor: Amsterdam, Vijzelstraat 32

Meer dan 100 kantoren in
Nederland, Azië en Oost-Afrika
New York — Londen

GEAFFILIEERDE BANKEN:

SURINAME: DE SURINAAMSCH E BANK, N.V., PARAMARIBO
TANGER: SOCIÉTÉ HOLLANDAISE DE BANQUE ET DE
GESTION

GELIEERDE BANK:

URUGUAY: BANCO DE MONTEVIDEO, MONTEVIDEO

ALLE BANKZAKEN

M. O. ECONOMIE

Uitsluitend mondelinge opleidingen te Amsterdam van-
gen aan in Januari 1952 bij het

NEDERLANDS STUDIE GENOOTSCHAP

Quinten Mässjnsstraat 10 — Telefoon 22350

Brochure ED voor Economic en brochure BD voor
Bedrijfseconomie en Moderne Bedrijfsadministratie
worden u zonder verplichting op verzoek toegezonden.

BEDRIJFSECONOMIE

*Opdrachten, welke Dinsdags 11 uur in ons
bezit zijn, worden, plaatsruimte voorbehou-
den, in de uitgave van dezelfde week opge-
nomen.*

met papier geïsoleerde kabels
voor zwakstroom en sterkstroom

koperdraad en koperdraadkabel

kabelgarnituren, vulmassa en olie

NK F
N.V. NEDERLANDSCHE KABELFABRIEK
DELFT

DE ARTIKELN VAN DEZE WEEK

Dr H. P. W. VAN RAVESTIJN, Industriefinanciering en belastingpolitiek.

In dit artikel worden achtereenvolgens besproken de vraagstukken van de harmonische, partiële verdeling van de totale kapitaalstroom, aangeduid als de kwalitatieve zijde van het vraagstuk van de industriefinanciering, voorts de kwantitatieve aspecten van het probleem, daarna de aetiologie van de verschijnselen op dit gebied en ten slotte, als bijzonder onderdeel van de aetiologie, de belastingpolitiek en haar invloed op de industriefinanciering. Schr. is van mening, dat men met de beste wil van de wereld, en ten volle doordrongen van de nood, waarin de fiscus, vooral in de laatste jaren, verkeerde, niet kan ontkennen, dat de belastingpolitiek tot nu toe weinig positiefs heeft bijgedragen tot de oplossing van het vraagstuk van de financiering van de industriële onderneming en dus tot de industrialisatie. Het huidige, historisch gegroeide, en maar al te vaak door zuiver opportunistische beweegredenen bepaalde conglomeraat van belastingmaatregelen dient te worden aangepast aan de ingrijpend gewijzigde functie van het belastingstelsel.

Nieuwjaarsrede van de voorzitter van de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Rotterdam.

Dit artikel bevat een weergave van de Nieuwjaarsrede van de voorzitter van de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Rotterdam, Mr K. P. van der Mandele.

Ir T. VAN TOL, Productiviteitsvergelijking van de Belgische en Nederlandse landbouw.

Door tal van omstandigheden van fysieke, technische, organisatorische en psychologische aard is de landbouwproductiviteit per ha in België lager dan in Nederland. Het huidige verschil in het absolute agrarische prijspeil kan echter slechts in zeer geringe mate worden toegeschreven aan het productiviteitsverschil; het moet voornamelijk worden verklaard uit de bijzondere en tijdelijk gunstige internationaal-economische positie van België t.o.v. Nederland. Een aanwijzing hiertoe biedt ook het feit, dat niet alleen het agrarische, doch ook het algemene prijspeil in die zelfde mate afwijkt. Volledige doorvoering van de Benelux op agrarisch gebied zal derhalve niet eerder kunnen plaats grijpen dan na aanpassing van het algemene prijspeil. Dit laatste zal pas mogelijk zijn, indien de huidige internationale situatie, die voor de Belgische en Nederlandse economie van uiteenlopende betekenis is, zal zijn opgehouden te bestaan.

J. A. PIETERSE VAN WIJCK, Het aandeel van Nederland in de wereldtankvaart.

Vergeleken met 1947 zal in 1955 de wereldtankvloot met ongeveer 58 pCt zijn toegenomen; de vervoerscapaciteit evenwel met circa 80 pCt, indien de gemiddelde snelheids toeneming op 2 à 3 mijl per uur wordt gesteld. De toeneming van de Nederlandse vloot in 1955 t.o.v. 1947, een zelfde snelheidsverhoging in aanmerking nemend, zal ongeveer 130 pCt bedragen. De wereldtankvloot vereist in grotere mate vernieuwing dan de Nederlandse tankvloot. De samenstelling van de wereldtankvloot is ongeveer als volgt: onafhankelijke reders 47 pCt, oliemaatschappijen 53 pCt. Van de Nederlandse tankvloot is circa 14½ pCt in handen van onafhankelijke reders. De huidige omvang van de wereldtankvloot is ruimschoots voldoende om aan de vraag naar transportruimte onder

normale omstandigheden te voldoen. Het toenemend jaarlijks verbruik van olie en olieproducten wettigt niet een evenredige toeneming van transportruimte gebaseerd op haar huidige capaciteit. Dit impliceert, dat nieuwbouworders uitsluitend gebaseerd mogen zijn op andere overwegingen. Wil Nederland een groter aandeel krijgen in het vervoer van olieproducten overzee, dan zal dit in eerste instantie kunnen worden gevonden in het aanvoeren van olie en olieproducten naar Nederlandse havens; het vervoer met uitsluitend Nederlandse schepen zou een deviezenbesparing van ruw f 100 mln per jaar betekenen.

J. DE WIT, De jongste ontwikkeling in het ziekenfondswezen.

Bij deze bespreking van de recente ontwikkeling in het ziekenfondswezen wordt de nadruk gelegd op de uitbreiding van de kring der verplicht-verzekerden en de daaruit voortvloeiende inkrimping van het aantal vrijwillig-verzekerden en op de gewijzigde financiële toestand van de vrijwillige ziekenfondsverzekering.

— SOMMAIRE —

Dr H. P. W. VAN RAVESTIJN, Le financement de l'industrie et la politique en matière d'impôts.

La politique en matière d'impôts a fourni, jusqu'à présent, peu d'appui positif pour résoudre le problème du financement des entreprises industrielles c.a.d. l'industrialisation. Le conglomerat de mesures fiscales actuel doit être adapté à la fonction modifiée profondément du système fiscal.

Le discours du président de la Chambre de Commerce de Rotterdam.

Cet article donne le discours prononcé par le président de la Chambre de Commerce de Rotterdam, Mr K. P. van der Mandele, à l'occasion de la nouvelle année.

Ir T. VAN TOL, Une comparaison en matière de productivité de l'agriculture belge et néerlandaise.

La productivité agricole par hectare est plus basse en Belgique qu'aux Pays-Bas. La différence actuelle dans les niveaux des prix agricoles absolus ne peut que partiellement être attribuée au décalage en matière de productivité. Une réalisation complète de Benelux dans le secteur de l'agriculture ne peut être envisagée qu'après l'ajustement du niveau général des prix.

J. A. PIETERSE VAN WIJCK, La quote-part des Pays-Bas dans la flotte mondiale en bateaux-citernes.

Dans cet article on formule quelques considérations concernant la quote-part néerlandaise dans la flotte mondiale en bateaux-citernes. On examine en outre s'il y a des arguments qui militent en faveur d'une extension de la flotte néerlandaise de bateaux-citernes.

J. DE WIT, Le développement récent du secteur de la mutualité.

Dans cet exposé relatif au développement récent de la mutualité néerlandaise on souligne l'extension qu'a pris le nombre d'assurances obligatoires ainsi que la situation financière modifiée des caisses mutuelles.

Industriefinanciering en belastingpolitiek

„A progressive capitalist economy must have an adequate supply of risk-bearing capital flowing through an efficient capital-market.... At present such a flow is inhibited by the whole bias of government policy both of taxation and controls”.

R. F. Henderson: „The New Issue Market and the Finance of Industry”, Cambridge 1951, blz. 154.

Enkele theoretische aspecten van het probleem der industriefinanciering.

In het kader van een artikel van een omvang als het onderhavige is het uiteraard niet mogelijk de aan de orde gestelde vraagstukken volledig te analyseren. Het zullen dan ook de meest markante aspecten zijn, welke hieronder worden aangestipt. Om te beginnen zij dan gesteld, dat het vraagstuk van de financiering der industrie noch nieuw, noch speciaal Nederlands is. Veeleer hebben wij hier te maken met een structureel probleem, dat zich in de laatste vijftig jaar tot steeds acutere vorm heeft ontwikkeld. In die vijftig jaren, waarin — en dat is voor het begrip van de ontwikkeling en van de huidige problematiek onmisbaar — twee wereldoorlogen vielen, welke als het ware sprongmutaties veroorzaakten, vertonen zowel de industrialisatie als de kapitaalmarkt én de belastingpolitiek een structurele ontwikkeling, welke eigenlijk eerst nu ten volle tot het algemeen bewustzijn doordringt; en dat dan nog alleen door de *omvang*, welke de vraagstukken thans aannemen.

Naast dat kwantitatieve aspect, t.w. de relatief onvolgende omvang van de *totale* kapitaalstroom, dat in het kader der Keynesiaanse en post-Keynesiaanse opvattingen omtrent taak en wezen der economie zo zeer de aandacht trekt én moest trekken, dat Henderson niet zonder reden constateert, dat „success in the regulation of that total volume (of investment) is now the hallmark of popular economic policy”, waarop hij laat volgen, dat „Britain faces to-day an older problem”, en dat „a large part of the... difficulties, that beset the country boil down to the theme of Adam Smith, how best to increase the wealth of the nation”¹⁾ (een stelling, welke ik voor ons eigen land herhaaldelijk mocht bepleiten) staat het vraagstuk van de juiste *verdeling* van de kapitaalstroom over de verschillende delen van het economisch organisme. Immers, linden en enig deel van het organisme de kapitaalstroom stagnaert, dan treedt een verschijnsel op, dat men zou kunnen vergelijken met de necrose, welke in het levende lichaam optreedt bij afsluiting van de bloedtoevoer naar bepaalde onderdelen van het lichaam; een proces, dat niet mag worden onderschat, omdat het de dood van het gehele organisme ten gevolge kan hebben, of althans de gezondheid er van in gevaar kan brengen. Hetzelfde geldt mutatis mutandis voor *het economische en sociale corpus*: een feit, dat m.i. te weinig wordt beseft. Dit vraagstuk: de kwestie van de meest doelmatige verdeling van de totale kapitaalstroom, of, zo men wil, het probleem van de harmonische partiële kapitaalstromen, heeft reeds vroeg de aandacht getrokken, zonder dat men kan zeggen, dat men eigenlijk veel vooruitgang heeft weten te boeken bij de oplossing er van.

In de volgende paragrafen van dit artikel zullen wij achtereenvolgens bespreken de vraagstukken van de harmonisch-partiële verdeling van het kapitaal, gemakshalve aangeduid als de kwalitatieve zijde van het vraagstuk van de industriefinanciering, voorts de kwantitatieve aspecten van het probleem, daarna de aetiologie van de verschijnselen op dit gebied en tenslotte, als bijzonder onderdeel van de aetiologie de belastingpolitiek.

Enkele kwalitatieve aspecten van het vraagstuk van de industriefinanciering en de „Laws of growth” op sociaal en economisch gebied.

Voorop moge worden gesteld, dat zowel het bedrijfsleven als geheel, als de individuele onderneming dienen te worden beschouwd als levende organismen, in die zin, dat zij onderworpen zijn aan bepaalde wetmatigheden van groei en senescentie. De normale onderneming, de doorsnee industrie, zij groeien niet „gelijk kampernoeliën over éne nacht”, zoals onze voorouders dat uitdrukten; zij worden niet met één slag gewapend en gehelmd geboren uit het hoofd van Zeus, zoals Pallas Athene, maar zij ontstaan geleidelijk, en zo lang zij waarlijk leven en zich ontwikkelen, dragen zij de tendentie tot expansie in zich. Zij zijn dus in wezen dynamische grootheden. Het is dan ook allerminst een toeval, indien vrijwel alle grote ondernemingen, welke wij in ons land kennen, klein zijn begonnen om langzaam of sneller te groeien: zó de Koninklijke, zó Philips, zó onze rederijen, onze brouwerijen, onze papierfabrieken, de Lever-unie en talloze meer. Een onderneming is nu eenmaal geen prefab, welke ter plaatse uit onderdelen kan worden gemonteerd. Zelfs in de Verenigde Staten valt deze geleidelijke ontwikkeling op te merken.

Zodra de ontwikkeling van de kapitaalvoorziening zou gaan in de richting, dat alleen de grote ondernemingen van zeer oude datum en met gevestigde reputatie, nog in staat zouden zijn kapitaal aan te trekken, en in het bijzonder ondernemend kapitaal (venture-capital), dan zou dat m.i. ondermeer betekenen, dat de kapitaalwaarden (investeringen) door deze ontwikkeling in een zeer beslist niet wenselijke richting werden beïnvloed, doordat de nieuwe ondernemingen eenvoudig geen kans kregen tegenover de „vested interests”, maar dat bovendien de sociale structuur door het doordrukken van het middelgrote bedrijf een uitermate ongewenste onevenwichtigheid ging vertonen. De maatschappij berust nu eenmaal op een stelsel van economische en sociale evenwichten, en het stokken van de sociale doorstroming, op welk gebied dan ook, leidt, zoals de geschiedenis leert²⁾, tot zeer gevaarlijke spanningen én, wat zeker economisch belangrijk is: zij verhoogt de kwetsbaarheid en vergroot de kans op (gemakkelijk te camoufleren) verkeerde investeringen.

Het is dan ook geen wonder, dat al sinds het MacMillan rapport van 1931 wordt gesproken van de MacMillan „gap”, zijnde de moeilijkheid, zo niet de onmogelijkheid, om de kleine en middelgrote onderneming van voldoende ondernemend kapitaal te voorzien. Sindsdien zijn er ettelijke pogingen van overheidswege ondernomen om dit gat te dichten: men denke hier te lande aan de Maatschappij voor Industrie-financiering, aan de Herstelbank, aan de Nederlandse Participatie Maatschappij, aan het werk van de Nederlandse Middenstandsbank; in de Verenigde Staten aan de R.F.C.; in het Verenigd Koninkrijk aan de „Industrial and Commercial Finance Corporation” en de „Finance Corporation for Industry”.

Al deze goed bedoelde pogingen van overheidszijde hebben echter het vraagstuk niet op kunnen lossen, en hetzelfde kan worden gezegd van de door het bank- en credietwezen ontwikkelde nieuwe financieringsmethoden; of dit nu betreft het financieren van de debiteuren dan wel de huurkoopfinanciering van de industriële uitrusting, dan wel de kapitaalverschaffing in de vorm van ondernemend, c.q. niet-ondernemend kapitaal door banques d'affaires, finance companies, investment trusts e.t.q., welke bijna allemaal resulteerden in een te dure vorm van financiering.

¹⁾ Cf. R. F. Henderson, „The New Issue Market and the Finance of Industry”, blz. 13, 14 et seq.

²⁾ Cf. Vicomte G. d'Avenel: „La Fortune Privée à travers sept. siècles”, Paris 1895.

en tenslotte in tal van gevallen leidden tot een ongezonde financiële structuur van de ondernemingen in kwestie; een structuur, welke zich *moet* wreken bij een kentering in het economisch getij. De krachten, die deze „distortion” in de kapitaalleidingen in het leven roepen, blijken te krachtig om door de tot nu toe gebruikte middelen te worden verholpen. Zij zijn dan ook talrijk en machtig.

Vooruitlopende op datgene, wat in de paragraaf over de aetiologie zal worden gezegd, moge er hier op worden gewezen, dat door het ontstaan van een centrale kapitaalmarkt de locale en regionale wijze van financieren, welke in het begin van deze eeuw nog van belang was, praktisch is verdwenen; dat het proces van de institutionalisering van de beleggingen en besparingen de kleinere onderneming geen kans meer geeft, en dat de belastingpolitiek de familie- en kennissen-financiering én de interne financiering voor deze groep van ondernemingen tot een vrijwel onbegaanbare weg heeft gemaakt. Dat dit tot schade zal strekken van ons economisch en sociaal bestel zal de toekomst ongetwijfeld leren.

Enkele gegevens omtrent de kwantitatieve omvang van het vraagstuk. De interne financiering als kurk, waarop de industriefinanciering drijft.

Wij zullen hier kortheidshalve volstaan met een aantal Nederlandse gegevens, ontleend aan de derde industrialisatiememorandum en het Centraal Plan 1951, al zou het ongetwijfeld belangwekkend zijn om ook een aantal Amerikaanse, Belgische en Britse gegevens te produceren ten einde te demonstreren, dat het vraagstuk internationaal is, ook al heeft het voor ons land bijzondere betekenis ten gevolge van de snelle bevolkingsaanwas en de muttering van ons Koninkrijk als gevolg van de oorlog.

In het bijzonder interesseren ons hier de *totale* behoeften en de wijze, waarop deze werden gedekt. De derde industrialisatiememorandum geeft de volgende cijfers:

Jaren	Bedragen der investeringen in mrd guldens		Jaren	Bedragen der investeringen per jaar in mrd guldens van 1948 Minimaal programma		
	Bruto	Netto		Nieuwe	Vervangings	Totale investering
1949		1,12	1953/57	0,74	0,71	1,45
1950	1,67	1,60	1958/62	0,97	0,86	1,83
			1963/67	1,25	1,06	2,31
	(Schattingen Hoofddirectie voor de Industrialisatie)		Derde Industrialisatiememorandum			

Over het jaar 1949 heeft de Hoofddirectie voor de Industrialisatie uitermate leerzame gegevens verzameld, waaruit duidelijk blijkt, in hoe belangrijke mate de gehele financiering van de industrie *noodgedwongen steunt op de interne financiering*. Wij laten deze gegevens hier verkort en in gewijzigde opstelling volgen:

Bruto-investeringen f 1,2 mrd	Gefinancierd door:	mrd	pCt
Voorraadaccres f 0,3 mrd	Bijdragen private sector	1,18	81,5
Transactiegeldbehoefte	.. f 0,17 mrd	waarvan afschrijvingen	0,55	32,9
		reserves	0,42	25,1
Totale behoefte aan middelen f 1,67 mrd		0,97	58,0
		Emissies en onderhandse leningen (kapitaalmarkt)	0,21	12,6
		Bankwezen	0,12	7,2
			0,33	19,8
		Kapitaal „invoer”	0,10	6,0
		Bijdragen Overheid	0,27	16,2
		Totaal	1,67	100

Het is uit deze gegevens wel duidelijk, dat de private sector het leeuwendeel van de last *moet* dragen, waarbij zij alles behalve gesteund wordt door de belastingpolitiek. Ook de cijfers van het Centraal Planbureau, welke wij hier kortheidshalve niet zullen analyseren en produceren, bevestigen het feit, dat meer dan ooit de interne

financiering de middelen moet verschaffen om ons land economisch en sociaal althans enigszins op de been te houden. Welke bezwaren aan een dergelijk systeem verbonden zijn, kan in het kader van dit artikel niet worden besproken.

Iets over de aetiologie van de vraagstukken rondom de industriefinanciering.

Teruggrijpende op het in de eerste paragraaf opgemerkte omtrent de structurele aard van de problematiek rondom de industriefinanciering, en om te voorkomen, dat de indruk wordt gewekt, dat alleen met een verlaging van de belastingdruk (het zij partieel, het zij totaal), of wel een doelmatiger en beter doordachte wijze van heffing én verdeling van de druk zou kunnen worden volstaan — al zijn dit zeer belangrijke onderwerpen, welke de volle belangstelling van onze Overheid, van de deskundigen en van ons volk als geheel verdienen — mag hier een aantal tendenties worden genoemd, welke de achtergrond van deze gehele problematiek vormen. Wij volstaan met een enumeratie, welke bovendien niet pretendeert volledig te zijn.

1. De ontwikkeling van de totale belastingdruk, de toeneming van het aandeel der progressieve belastingen én van de progressie, de toenemende ingewikkeldheid en verstarring van de „belastingtechniek”, de toenemende disharmonie tussen de economische en sociale betekenis van de belastingheffing en de evolutie van de belastingtechniek in de laatste halve eeuw.

2. Het uiteenvallen van de kapitaalmarkt in een aantal deelmarkten. In de eerste plaats kan daarbij worden gedacht aan de toenemende mate van „socialisatie” der besparingen door de ontwikkeling van het levensverzekeringsbedrijf én de sociale verzekering, maar daarnaast moet in het oog worden gehouden, dat ook de aandelenmarkt steeds meer neiging tot uiteenvallen in deelmarkten vertoont, als gevolg van de in de laatste halve eeuw opgetreden wijzigingen in de houding van de belegger.

De centralisatie van bankwezen en kapitaalmarkt maakte de welig bloeiende locale, regionale en familiefinanciering tot een veel minder belangrijk element dan vroeger.

3. De waarde-onvastheid van het geld in de laatste halve eeuw, en in het bijzonder na 1914, compliceerde enerzijds de financieringsvraagstukken en schiep anderzijds bij de particuliere belegger een zeer bepaalde valutabewustheid, welke zich in zijn beleggingen duidelijk manifesteerde.

4. Specifiek Nederlands is dan nog de verzwakking van de Nederlandse kapitaalmarkt na 1940. Amsterdam is na 1945 niet meer dan een schim van zijn vroegere „ik”: van een internationaal financieel centrum werd het het centrum van een vrij arm land, maar „erfelijk belast”, met het bestaan van een aantal wereldconcerns binnen de nationale grenzen; concerns, welke financiële behoeften nauwelijks meer passen bij het economische en financiële „achterland”, waarop zij moeten steunen. Van deze punten zullen wij alleen punt 1 iets uitvoeriger bespreken.

De belastingpolitiek en haar invloed op de industriefinanciering.

Ook hier zullen wij niet bij details stil kunnen staan; wij mogen daarvoor verwijzen naar de literatuur³⁾. In beginsel moge worden gesteld, dat de belastingpolitiek zich heeft ontwikkeld tot een instrument van economische en sociale politiek, een ontwikkeling, welke na de eerste wereldoorlog inzette en na de tweede wereldoorlog scherp werd geaccentueerd. Daarmede is tevens gezegd, dat een

³⁾ Zie Mr Dr Tekenbroek: Prae-advies voor de Vereniging voor Staathuishoudkunde, 1950; dezelfde artikelen in „Het Financieel Dagblad” van 5 en 6 December 1951, ego: „Enkele aantekeningen over de coördinatie van de fiscale politiek, de economische politiek en de sociale politiek”, Economie 1949, e.a.m.

doelmatige belastingpolitiek niet langer een autonoom karakter kan dragen, maar dient te passen in en in harmonie te zijn met de andere elementen van de „welvaarts-politiek”, als wij dit woord mogen gebruiken voor een politiek, gericht op het welzijn van de gemeenschap. De ruimte ontbreekt om nauwkeurig op de hier gebezigde terminologie in te gaan. Hier moge worden volstaan met het peneren van de stelling, dat de belastingpolitiek, evenals de economische en de sociale politiek een dienende functie heeft; laten wij zeggen: een welzijn bevorderende functie. Voorts moge worden opgemerkt, dat dit welzijn (een ruimer begrip dan het meer economisch klinkende begrip welvaart) dient te worden gezien *op de lange termijn*, aangezien nog steeds geldt: „gouverner, c'est prévoir”. Het menselijk welzijn heeft, vooral in de moderne tijd, een tamelijk brede economische basis. Een doelmatige belastingpolitiek zal derhalve zó dienen te zijn gericht, dat zij de productie en de industrialisatie niet alleen zo weinig mogelijk hindert, maar integendeel zo veel mogelijk stimuleert. Zo lang de gemeenschap nog vasthoudt aan het beginsel van het particuliere initiatief en de ondernemingswijze productie, zal zij er naar moeten streven, dat particuliere initiatief en die ondernemingswijze productie zo veel als in haar vermogen ligt te steunen.

Bezien wij in het licht van deze, wel zeer summier geformuleerde beginselen, de ontwikkeling van de belastingpolitiek in de laatste halve eeuw, en abstraheren wij daarbij van het feit, dat ons huidige stelsel meer een conglomeraat van historisch gegroeide maatregelen dan een wel doordacht systeem is, dan mogen we m.i. vaststellen, dat de ontwikkeling van de belastingpolitiek de financiering van de industrie nauwelijks gestimuleerd, maar veeleer geremd heeft. In de eerste plaats, omdat het sociale motief vernauwd is tot een concentratie van aandacht op de *onmiddellijke* noden van de misdeelde lagen der bevolking — een ongetwijfeld edele en nobele gedachte, maar een gedachte, welke, te ver doorgedreven, ontaarden moet in een dokteren aan symptomen zonder dat de oorzaak van de kwaal wordt weggenomen. Deze sociale tendentie in de belastingpolitiek, zoals deze in de *afgelopen halve eeuw werd toegepast* (want niemand zal ontkennen, dat de sociale tendentie op zichzelf waardevol en onmisbaar is), heeft er toe geleid, dat het accent van de belastingheffing steeds meer kwam te liggen op de overheveling van inkomens van de „sparende” naar de „consumerende” klassen; een factor, welke te ernstiger gevolgen had, omdat tegelijk de „consumptiestandaard” van de grote massa der bevolking steeds verder omhoog werd geschroefd. Het onmiddellijke gevolg voor de industrialisatie en de industrie-financiering was dan ook, dat eerst geleidelijk, maar in de laatste tijd veel meer acuut, zowel het kwalitatieve als het kwantitatieve aspect van de industrie-financiering zich tot problemen van grote betekenis ontwikkelden. Bestudeert men de gegevens omtrent de ontwikkeling van het belastingstelsel en de belastingdruk in de laatste halve eeuw, daarbij rekening houdende met de koopkracht van het geld, dan ziet men, dat steeds meer „inkomen” overgeheveld wordt van de particulieren naar de Overheid, die op haar beurt dit inkomen overwegend overhevelt naar de consumptieve sfeer. Was dit nog mogelijk in een land als het „steinreiche Holland” van 1938, na 1940 was dit zeer zeker niet onbedenklijk, vooral als men in aanmerking neemt, dat toen deze tendentie nog verscherpt werd doordat ook de winsten der N.V.'s werden getroffen en aanzienlijke vermogensheffingen werden toegepast. Op vele fronten werd door deze „bias” van de

belastingpolitiek de financiering van de onderneming in het algemeen én die van de industriële onderneming in het bijzonder getroffen, waarbij de opkomende industriële onderneming wel het zwaarste werd getroffen, nl.

1. de particuliere kapitaalvorming kwam in het gedrang, zodat de lokale en familie-financiering welhaast uitgeroeid werden (men denke aan het „open maken” door emissies en met grote schade voor belanghebbenden in de laatste jaren van tal van besloten N.V.'s en ook van kleinere ondernemingen; niet in de N.V.-vorm);

2. de voorziening van de kapitaalmarkt in engere zin met risicodragend kapitaal schrompelde in, waarbij ook de ontwikkeling der sociale verzekering en de „socialisering” der besparingen een grote rol speelde. Het gevolg van een en ander was, dat de ondernemingen, en vooral de industriële ondernemingen met *haar relatief grote behoefte aan risicodragend kapitaal*, steeds meer werden aangewezen op interne financiering;

3. de bron van de interne financiering werd echter eveneens aangetast doordat de winsten door de fiscus werden gedraineerd, en wel, een typisch voorbeeld van het gebrek aan coördinatie en de neiging tot autonomie, waarover wij hierboven spraken, in verschillende mate voor verschillende ondernemingsvormen met een discriminatie ten nadele van de voor de kleinere (zich ontwikkelende) ondernemingen meest geschikte vormen (het gebruiken van de belasting op winsten uit bedrijf als sluitpost bij de jongste belastingherziening spreekt boekdelen), terwijl daarnaast een autonoom fiscaal „uitgedacht” stelsel van winstberekening werd toegepast, waarvan de halfslachtige lifomethode het jongste product is;

4. het belastingstelsel én de wijze van heffing⁴⁾ leidden er bovendien toe, dat schijnwinsten werden belast, en ook de liquiditeit in het gedrang kwam, om niet te spreken van de offers aan tijd en materiaal, welke het huidige belastingstelsel aan de ondernemingen oplegt, lasten, die uit den aard der zaak op de kleinere industriële ondernemingen relatief het zwaarste moeten drukken.

Met de beste wil van de wereld, en ten volle doordrongen van de nood, waarin de fiscus, vooral in de laatste jaren verkeerde, kan dan ook niet worden ontkend, dat de belastingpolitiek tot nu toe weinig positiefs heeft bijgedragen tot de oplossing van het vraagstuk van de financiering van de industriële onderneming en dus tot de industrialisatie. Wil men deze scheve verhoudingen recht trekken, dan zal inderdaad aan de óók in dit opzicht gewijzigde functie van het belastingstelsel ernstige aandacht moeten worden besteed, waartoe de door de heer Gaanderse in het November-nummer van „De Naamloze Vennootschap” bepleite periode van fiscale Godsvrede, een welkome gelegenheid kan schenken. De lijnen, waarlangs een dergelijke uitgebalanceerde, harmonische opbouw van het belastingstelsel zal hebben plaats te vinden, hebben wij in dit artikel uiteraard slechts zeer gedeeltelijk kunnen aanstippen. Dat echter het huidige, historisch gegroeide, en maar al te vaak door zuiver opportunistische beweegredenen bepaalde conglomeraat van belastingmaatregelen dient te worden aangepast aan de ingrijpend gewijzigde functie van het belastingstelsel, even goed als ons B.W. moest worden aangepast aan de huidige verhoudingen, lijdt m.i. geen twijfel. Moge onze Regering daartoe spoedig de gelegenheid vinden. Periculum in mora.

Haarlem.

H. VAN RAVESTIJN.

⁴⁾ Men denke slechts aan de „lag” met betrekking tot aanslagen en invordering ná 1943 en haar economische en sociale gevolgen.

Nieuwjaarsrede van de voorzitter van de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Rotterdam

Wereld en werelddeel.

Nu het ogenblik weer gekomen is, waarop wij ons tezamen mogen bezinnen over de periode achter ons en over de toekomst vóór ons, moeten wij méér dan ooit onze blikken werpen naar alle richtingen: niet alleen naar eigen stad en haven, niet alleen naar eigen Staat of gewest, naar buurland of achterland, maar óók en vooral naar wereld en werelddeel.

Want meer dan tevoren zijn wij geworden medeburgers van die grote gemeenschap en medespelers op dat bedrijvige toneel, waar het ene spannende tafereel na het andere wordt opgevoerd, nu eens in Lake Success, dan weer te Londen, Parijs of Rome, en tegelijkertijd te Pan Moen Djon in Korea of in de heuvels en dalen van Vietnam, aan de oliebronnen van Iran of bij het kanaal, dat West en Oost verbindt.

West en Oost, dat is de scheiding, die thans door de wereld loopt. Men kan niet zeggen, dat de kloof zich vernauwt. Integendeel: nieuwe scheuren en spleten braken open en terwijl het Verre Oosten zich schijnbaar enigszins stabiliseerde, kwam het Nabije Oosten in heftige beweging, waar Perzië en Egypte nu ten duidelijkste hebben laten blijken, dat zij voortaan vrij van iedere bevoogding en iedere inmenging willen zijn.

Het kan niet met genoeg nadruk worden gezegd: het Westen heeft er zich terdege rekenschap van te geven, dat in het midden van deze eeuw de grote periode van de beheersing van Oost door West — vierhonderd jaar lang — definitief is afgesloten en dat die beide helften van de wereld zich opnieuw zullen hebben te organiseren, staatkundig en politiek stap voor stap, maar economisch onmiddellijk. Europa zal hebben uit te zien, waarheen het voortaan zijn producten zal kunnen exporteren, waarheen zijn mensen zullen kunnen emigreren, waar in de wereld zijn intellect en zijn kennis nog werkzaam en waakzaam kunnen zijn. Het Oosten zal, na de oude banden verbroken te hebben, verarmd, ongewend en ongevoerd, langzaam aan tot zichzelf moeten komen, zonder twijfel pas na veel tobben en worstelen.

„Oost is Oost en West is West; nooit zullen zij elkander nader komen” heeft de dichter gezegd. Zal dit óók opgaan voor de twee grootmachten, die er nog niet in hebben kunnen of willen slagen, om het pad van toenadering te vinden en de ban van de oorlogsdreiging voorgoed te doorbreken? Misschien, laten wij het hopen, dat de grote tovenaars zich opmaakt, die met zijn roede deze zwaar gespannen atmosfeer zal weten te ontladen. De wereld snakt er naar.

Intussen is de dreiging er. Zij heeft onmiddellijke invloed op de economie. Prijzen schommelen en dalen soms plotseling scherp op enig vermoeden van alleen maar een wapenstilstand, maar zij blijven uiteindelijk toch torenhoog en naast de angst voor de oorlog is er de angst voor de vrede, die, als hij werkelijk komt, een niet te stuiten economische instorting zal brengen.

Hoe moet Europa's houding tegenover dit alles zijn? Moet het zich als derde macht voegen in een drievoudig verbond: Amerika, Britse Commonwealth en West-Europa? Het heeft het in de bewapening al vrijwel gedaan, niet om mede oorlog te voeren, maar om mede te verdedigen en gereed te zijn als de gerechtigheid het vraagt. Merkwaardig, veertig jaar geleden was het een jeugdige Leidse hoogleraar, Van Vollenhoven, die het verkondigde: „bereidt een internationale strijdmacht voor, die zich kan

laten gelden zodra onrecht geschiedt”. Men haalde toen de schouders op voor wat nu staat te gebeuren.

Het blijkt niet gemakkelijk deze strijdmacht te ordenen. Hoeveel moeilijker is het, naar gebleken is, zelfs in de economie om die bindingen te leggen, die voor een werkelijk samengaan noodzakelijk zijn. Alle „plannen”, die met de beste bedoelingen ontworpen zijn, knappen het ene na het andere af. Zelfs het plan-Schuman loopt, naar het schijnt, nog altijd gevaar om hier of daar te stranden. De pogingen om meer algehele eenheid te brengen in de Rijnscheepvaart falen nog. En om Benelux tenslotte toch nog te doen slagen, zal men van beide zijden wel over heel grote obstakels heen moeten stappen.

Een van die obstakels is, zoals bekend, de wensen of eisen van België inzake de waterwegen, voornamelijk het Moerdijkkanaal. Tot nu toe hebben wij ons er van onthouden ons over dit vraagstuk vrijelijk en in den brede te uiten: wij meenden, dat het ogenblik daarvoor nog niet was aangebroken. Thans achten ook wij het onze plicht te spreken.

Het heeft ons, het woord moet ons van het hart, leed gedaan dat, terwijl onze haven en onze stad nog in puin lagen, de roep om deze nieuwe waterweg, die toch voor ons schade moest betekenen, reeds luide en bij herhaling werd vernomen.

Het heeft ons zeker óók leed gedaan, dat, toen in Nederlandse kringen naar een tegemoetkomende oplossing werd gezocht, deze bij voorbaat op zo beslist mogelijke wijze werd afgewezen.

Maar het heeft ons vooral leed gedaan, dat men de diepere draagwijdte van het vraagstuk in zijn volle omvang niet heeft kunnen bevatten. Wij hadden immers meer dan eens gelegenheid naar voren te brengen, dat dit probleem er een is, dat op *Europees niveau* moet worden gezien, bestudeerd, en, zo mogelijk, beklonken. En het blijkt telkens, dat wij van een oplossing in die zin nog ver, zéér ver afstaan.

* * *

Vragen wij ons af, waarom tot nu toe geen van die *oprechte* pogingen om een Verenigd Europa te stichten gelukt is, nòch staatkundig; nòch politiek, nòch economisch, zo moeten wij voor de zoveelste keer verwijzen naar de historische groei van ons werelddeel en naar de basis, waarop onze Westerse cultuur gegrondvest is. Bezien wij Europa eerst uit dit gezichtspunt, dan begrijpen wij onmiddellijk waarom al onze pogingen tot mislukking gedoemd zullen blijven, totdat wij bij het juiste eind beginnen. Dit zou pedant klinken, wanneer men zou veronderstellen, dat *wij* menen het bij het juiste eind te hebben. Het juiste eind betekent in dit geval: in de lijn van onze historische ontwikkeling blijvend.

De Staten, die elkander in Straatsburg ontmoeten om ons continent in een Westers keurslijf te snoeren, kunnen zich, met uitzondering van Duitsland, alle beroemen op een roemrijk verleden *buiten* Europa. Zij waren de ontdekkers en kolonisten van onbekende verten en de stichters van de nieuwe wereld, die de oude band met Europa nu in een Atlantic Community wil omzetten. Wij, Hollanders, hebben in Zuid-Oost-Azië iets tot stand gebracht, waarop wij trots mogen blijven, al worden wij op het ogenblik nog zozeer verguisd. Portugezen, Spanjaarden, Fransen en Belgen hebben dit in alle uithoeken van de wereld eveneens gedaan. Is het daarom verwonderlijk, dat wij in Straatsburg een beetje onwennig tegenover elkander staan en feitelijk niet goed weten, waarover wij het moeten hebben?

Is het niet begrijpelijk, dat Engeland in de *eerste* plaats naar zijn Commonwealth kijkt, naar zijn *grootste schepping*, verder in de *tweede* plaats naar de Verenigde Staten, die zich weliswaar van het Moederland hebben losgemaakt, maar toch meer gemeen hebben als beide vaak willen toegeven, en pas in de *derde* plaats naar het continent, dat in zichzelf niet veel nieuwe mogelijkheden biedt, behalve dan dat het als *arm familielid* steeds weer opnieuw de vindingrijkheid en de kracht moet ontwikkelen, om *anderen* tot bloei en welstand te brengen, niet alleen uit onbaatzuchtigheid, maar uit welbegrepen eigenbelang?

Wanneer wij deze noodzaak als onze historische taak beschouwen, moeten wij dan daarvoor een Verenigd Europa oprichten? Of helpt een sterk gedifferentieerd Europa ons niet oneindig beter om nieuwe middelen en wegen te verzinnen, om met onze vroegere scheppingen buiten Europa op een nieuwe basis samen te werken?

Persoonlijk geloven wij het laatste en wij zijn daarom ook niet moedeloos, wanneer alle pogingen tot éénwording mislukken. De roeping van Europa ligt niet alleen in het opvoeren van de eigen levensstandaard, in het verschaffen van een ijskast en een televisie-apparaat aan iedereen, noch in het onderdrukken van elke behoefte ter wille van de Staat. Ook niet in de meedogenloze concurrentie, die alleen de economisch-sterksten laat bestaan, maar evenmin in de arbeidskampen en in de dwangarbeid, die iedereen tot een machine maakt terwille van de productiviteit.

Europa, West-Europa althans, moet de bakermat blijven van de individuele scheppingsvreugde, van de vakman, die voldoende beloning vindt in het werk dat hijzelf tot stand weet te brengen, van de denker, die met zijn ideeën rijken kan doen ontstaan en ten onder gaan, kortom het moet de wieg blijven van de *mens* en niet van een bepaalde levensstandaard of een bepaald systeem.

Wanneer men echter zou veronderstellen, dat wij iedere vorm van samenwerking in Europa voor overbodig, ondoelmatig of uit den boze houden, dan zou men ons verkeerd begrijpen. Wij geloven alleen niet, dat de vorm die wij tot nu toe gekozen hebben, ons dat brengt wat wij feitelijk zoeken.

Engeland heeft onmiddellijk na de oorlog, d.w.z. toen het zijn eerste grote lening van Amerika kreeg, gepleit voor een verdeling van het Westen in een dollar- en een sterlingadministratie, van de stelling uitgaande, dat men, wil men samenwerken en samen zakendoen, in verschillende kampen moet staan. Dit stuitte op energieke tegenstand der Amerikanen — het ging toen in hoofdzaak om West-Duitsland —, die dit land in de dollar-area wensten te betrekken. Toen de Marshall-hulp kwam herhaalde Engeland zijn suggestie en wel in die zin, dat het voorstelde de Amerikaanse dollars via een Europees kanaal (natuurlijk Engeland) aan de diverse Europese landen te verstrekken, daar dit stellig de éénwording van het continent bevordert en Europa automatisch in het sterling-bloc gebracht zou hebben, dat van ouds de beste handelspartner der Verenigde Staten was. Nu zal Churchill in Amerika de derde poging daartoe ondernemen en hoogstwaarschijnlijk met meer succes dan tot nu toe. De Duitsers bijv. zouden door een toetreden tot het sterling-bloc in geen enkel opzicht gecompromitteerd zijn, noch zich politiek vastleggen of vooruitlopen op latere ontwikkelingen. Adenauer erkende de Oder-Neisse lijn niet als definitief; over de Saar heerst onenigheid; de wens naar een herenigd Duitsland leeft in iedere Duitser; politiek kan geen Duitse staatsman zich in een eenzijdig-Westeuropese federatie vastleggen. Een verrekeningseenheid echter als een concrete vorm van economische samenwerking erkennen, is een andere zaak. De medewerking en de steun van Amerika te verkrijgen, om een samengaan van Europa met het sterling-bloc te bevorderen, zal een van de voorname punten van Churchill's reis zijn en wij hebben

reden aan te nemen, dat Amerika het belang daarvan zal inzien. Alleen wanneer West-Europa uiteindelijk afzetgebieden in bevriende combinaties of onderling kan vinden, kan het zich permitteren om de verlokkingen van Moskou van de hand te wijzen en pas wanneer eensgezindheid en klaarheid hieromtrent bestaan kan Churchill met Stalin praten.

Voor ons land is o.i. de keuze niet moeilijk. Wanneer behalve ons achterland ook nog Japan, wat waarschijnlijk lijkt, en Zuid-Oost-Azië tot het sterling-bloc toetreden, krijgen wij een kans om onze banden ook met Indonesië weer op een nieuwe leest te schoeien.

Een verdeling van de Atlantic Community in een sterling- en een dollaradministratie zou West-Europa veel eerder en in veel kortere tijd tot een waardevolle handelspartner van Amerika maken en tot een onmisbare compagnon voor de doorvoering van zijn „point IV” dan al het gepraat over het opvoeren van de productiviteit, dat op zijn beurt vanzelfsprekend óók nodig is!

Dat het Europees leger nog geen succes is behoeft geen verwondering, daar de moderne oorlogvoering der XXe eeuw de „koude” methode is. Zodra het niet meer doelmatig is om machtsuitbreiding door annexatie van gebieden te zoeken, hebben legers feitelijk afgedaan. Dit zien wij aan Korea. Of het Westen of het Oosten de oorlog in Korea zal winnen, verandert aan de uiteindelijke beslissing niet het geringste. Zodra zich de oorlogvoerende partijen uit Korea terugtrekken, zal die ideologie het winnen, die Korea het meest te bieden heeft en dat zal stellig niet de Westerse democratie zijn.

Een Westeuropes leger kan o.i. daarom alleen nog een betrekkelijk klein maar efficiënt *verdedigingsleger* zijn voor het geval, dat ons grondgebied door wie dan ook bedreigd zal worden. Onze *aanval*, onze *koude oorlog*, zal echter uit de geestelijke, economische en technische middelen bestaan, die wij aan de wereld te bieden hebben en waarmee wij haar voor onze denkbeelden hopen te winnen.

„Dus Gij wilt rustig afwachten tot dat het Westen onder de voet gelopen wordt?” zullen de wantrouwendende vragen. „Geenszins” zouden wij willen antwoorden, „alleen een doelmatiger aanvalswapen verzinnen”. De grootste veiligheid en tevens de grootste zekerheid voor het voortbestaan van het Westen ligt in de mogelijkheid van zijn *decentralisatie*, want afstanden spelen in onze tijd geen rol meer. Wij bepleitten sedert jaren de bewuste spreiding van het Westers kapitaal en wel in die geest, dat één land de dollars, een ander de werkgelegenheid en een derde de arbeidskrachten verschaft. Sporadisch gebeurt dit al, want via Canada, Australië en Nieuw-Zeeland zijn tussen Amerikanen en Europeanen vele nieuwe banden ontstaan, doordat de Verenigde Staten gedeeltelijk de middelen leverden en West-Europa de werkkrachten, maar deze dingen zouden pas tot de verbeeldingskracht van het ontmoedigde Westen spreken en aan de medewerking van allen appelleren, wanneer het in de vorm van een doelbewuste gemeenschappelijke „kruistocht” gebeurde, en *verkondigd* werd.

Dan zou meteen ook het plan-Schuman een andere zin en betekenis krijgen. Wij hebben feitelijk geen behoefte aan een verdere politieke organisatie, aan een „Hoge Autoriteit”, echter aan een regionale *associatie* van ijzer- en staalbedrijven, aan een „western iron and steel corporation”, die, zoals het bijv. bij de leveranties van rails naar Rood-China gebeurde, uitmaakt, *wie wat* het best kan leveren.

Ook voor het geval, dat het Churchill mocht gelukken om een eind te maken aan de koude oorlog met de Sowjet-Unie, zullen leveranties aan Rusland het best door regionale organen kunnen geschieden, want principieel is het iedereen eens, dat een gemeenschappelijke buitenlandse politiek, wat in wezen opeen gecoördineerde handelspolitiek neer-

komt, de enige mogelijkheid voor het Westen zal blijken om zich tegenover het Oosten met succes te handhaven.

Wanneer wij binnen de Atlantic Community tot een grootscheeps decentralisatieplan konden besluiten; met het Oosten tot gemeenschappelijke handelsovereenkomsten konden komen; een doeltreffend klein Europees verdedigingsleger op de been konden brengen; het Schuman-plan in een „western iron and steel corporation” konden veranderen, dan nog zouden wij een der hoofdzaken vergeten om ons Continent weer op gang te brengen, namelijk: energie, kracht, licht, transport en verkeer; kortom de voorwaarden, dat de ademhaling kan functioneren.

Wanneer Nederland gas uit het Ruhrgebied betreft of stroom naar Zwitserland levert, of wanneer Oostenrijk de grootste energieleverancier van het Westen wordt, dan behoeven wij er niet verder nadrukkelijk op te wijzen, dat deze openbare nutsbedrijven regionale betekenis gekregen hebben en ook regionaal bekeken en aangepakt moeten worden, waarmede wij meteen het antwoord aan onze Antwerpse vrienden inzake het gevraagde Moerdijkkanaal geven. Aan hun wens kleeft o.i. dezelfde fout als aan het plan-Schuman: het zijn politieke desiderata onder een economische vlag.

Politiek hebben zich de Westeuropese landen echter al lang door het North Atlantic Treaty vastgelegd, zodat in dit kader alleen nog ruimte voor economische associaties en economische bundelingen is. Zodra het Moerdijkkanaal als een Westeuropese economische noodzaak gevoeld zal worden, zal Rotterdam aan deze uitbreiding van onze Europese waterwegen van harte mee moeten werken en bij deze, door de economische ontwikkeling gerechtvaardigde, aanwinst peet kunnen staan.

Wat wij in deze te zeggen hebben is dus niet: nooit of te nimmer, maar ons gerechtvaardigd voorstel is: dit vraagstuk moet breed, werkelijk Europees, wij zouden zeggen multilateraal, niet bilateraal, worden gezien. En evenals de Europese Betalingsunie ondanks vele moeilijkheden slaan gaat, moeten ook het verkeer, de verkeerswegen, de verkeersmiddelen in grote stijl multilateraal gezien worden, wil men niet komen tot vermorsing van Europees kapitaal en energie en tot een wedijver à outrance, die de goede verhoudingen zal dreigen te verscheuren tussen hen, die over de hele lijn vrienden behoren te zijn.

* * *

Buurland en achterland.

Volgen wij deze wijze van denken en handelen, dan zullen de grenzen van buurland en achterland voor ons wegvallen en zullen de handen in elkaar worden gelegd om samen het werk aan te vatten dat ons wacht: wij bedoelen de opbouw, industrieel, commercieel en nautisch van het hele economische gebied, dat door de Rijn en zijn nevenstromen in lengte en breedte wordt doorsneden.

Al geruime tijd hebben wij, met anderen, getracht deze plannen te bevorderen: de Unie van Kamers van Koophandel van het Rijngebied kan er van getuigen. Maar in de laatste maanden staan de projecten voor de verbreding van dit Westeuropese waterwegennet in het middelpunt der belangstelling. De werken van de Rijn-Neckar-verbinding zijn al tot Heilbronn genaderd. De Rijn-Main-Donau-Vereniging roept om belangstelling voor de uitvoering van haar plannen in Wenen, in België, in Nederland; een stem waaraan gehoor is verleend, evenals aan die van Zwitsers en Oostenrijkers aan de Bodensee, die smartelijk wachten op het wegnemen van de laatste beletselen voor het bevaarbaar maken van de Boven-Rijn. Bij de aanvaarding dezer dagen van het plan-Schuman in de Franse Kamer is aan de Regering de verplichting opgelegd om te onderhandelen over de kanalisatie van de Moezel; aan het brede laterale kanaal door de Elzas

wordt gestadig verder gewerkt. Men voelt het, het tijdperk van dromen is voorbij, de plannen liggen overal gereed, de middelen zullen gevonden worden om de uitvoering er van te doen slagen, die naast de vaarwegen talloze krachtstations in het leven zal roepen, welke het aanzienlijke tekort aan electriciteit in de zwaar geïndustrialiseerde streken zullen kunnen opheffen. Europa, het zwaar geënteisterde, verarmde West-Europa, gaat zich aan zijn ruggegraat oprichten.

Maar het gaat om *Rijn en zee* en wij blijven hopen op een samenkomst, te eniger tijd, van de Noordzee-havens steden ten einde te trachten tot toenadering, misschien zelfs tot overeenstemming te komen om tot stand te brengen wat men uit oude herinnering wel eens „Hansa” heeft willen noemen. Een meer vrije en losser verbintenis dan de Hansa heeft de geschiedenis niet gekend en toch hoe groot en machtig was zij.

Zou het mogelijk zijn — schrikt niet, het is slechts een suggestie, nog geen „plan” — om in breed verband een Unie, een Corporatie, een nieuwe Hansa te stichten, die de regeling van het verkeer in het gehele Rijn-stroomgebied en in de Noordzee-havens ter hand zou kunnen nemen onder initiatief en met medewerking van de Kamers van Koophandel en zonder „hoge autoriteiten”? De berichten over de onlangs gehouden samenspraak van de Duitse en Nederlandse Ministers van Verkeer te Bremen zouden er op wijzen, dat dit geheel naar de wens van de regeringen zou kunnen zijn.

* * *

Staat en gewest.

Wanneer wij terugzien op de loop van zaken in den lande in het afgelopen jaar, dan zien wij zeer duidelijk een lijn getrokken, die eerste en tweede helft scherp scheidt. Tot Juli ging het snel bergaf: de handels- en betalingsbalans zéér ongunstig, de deviezenreserve steeds zwakker wordend, de positie in de Betalingsunie benauwend. Men hoorde woorden als „surséance” en „faillissement” fluisteren, men vroeg zich angstig af, waar men nog hulp en steun zou kunnen verkrijgen en de Nederlander, die sinds honderden jaren gewoon was geweest links en rechts uit te lenen, voelde zich nu als gehuld in een bedelaarspak.

Zó was het in de midzomer van 1951 toen de keer kwam. Deviezen namen snel toe, in de Europese clearing werkten wij ons van maand tot maand meer uit de schuld, import en export kwamen vrijwel in evenwicht; de handelsbalans sloeg ten slotte zelfs door te onzen gunste. Het aanvankelijk voor het jaar begrote tekort op de betalingsbalans zal uiteindelijk — niettegenstaande de Korea-lasten — blijken enorm geslonken te zijn.

Alle reden tot grote verheugenis. Maar daarmede zijn wij er nog lang niet. Wij moeten er ons nog terdege rekenschap van geven, dat wij arm zijn geworden, héél erg arm, en dat wij eerst een nieuw kapitaal, een nieuw werkkapitaal zullen moeten terugverdienen vóór wij in staat zullen zijn opnieuw de vleugels wijd uit te slaan. Hoewel Amerika desnoods nog hier en daar een bijdrage zal geven voor de bewapening of een lening zal verstrekken voor een nutsbedrijf, moet het leeuwendeel van ons zelve komen en dit kan alleen door sparen en hard werken.

„Bedrijfssparen” is nu de leus van het Westen, onverschillig of men naar Engeland, Frankrijk, Duitsland of Nederland kijkt en onverschillig welke namen men aan deze nieuwe vorm van kapitalisme wil geven: „volkskapitalisme”, „bezitspreiding”, „property-owning” of andere.

Europa heeft een periode gekend, waarin de samenleving zich rondom het klooster, de kerk of de burcht groepeerde; daarna in de steden om de verschillende gilden; nu zullen het de bedrijven worden, waardoor automatisch op den duur de naamloze vennootschappen zullen verdwijnen

en voor stichtingen plaats zullen maken, waarvoor tal van aanwijzingen in het Westen al te vinden zijn.

Wat voor Europa geldt, gaat óók op voor ons land. Het zal zich groeiende opnieuw moeten ontwikkelen en wij hebben nog niet altijd de juiste kijk op die kiemen, die vruchten kunnen dragen en die, welke in ons klimaat niet tot rijpheid en ontplooiing kunnen komen. Aanwezig zijn beide soorten en het wachten is op de vakman-kunstenaar die de groei van de beste zal weten te bevorderen.

Hoever zullen wij onze armen kunnen uitstrekken: naar Canada of naar Zuid-Amerika; naar Afrika en Australië of, nog altijd, naar Azië, naar Indonesië? Zullen wij onze beste krachten daarvoor kunnen blijven beschikbaar stellen en uitzenden naar alle winden, naar alle streken, volgens de wapenspreuk van ons Korps Mariniers: „Qua patet orbis”, zo wijd de wereld strekt? De vraag stellen is haar bevestigen: onder spanning en inspanning zal een nieuw Nederland worden opgebouwd.

* *

Stad en haven.

Toen de laatste roep „Ahoj” had geklonken, wendde aller blik zich naar de ruïnes der stad. Zou het mogelijk zijn om wat voor de haven kon, een opbouw in vijf jaar, ook voor de stadsbouw werkelijkheid te doen zijn? Men twijfelde wel, maar men hoopte toch... totdat Korea de deur dicht deed. Niet geheel: huis voor huis, kantoor voor kantoor, werkplaats voor werkplaats, winkel voor winkel, wordt met de grootste inspanning en dikwijls met de grootste opoffering opgebouwd. Materialen zijn schaars geworden, financiën nog meer. Er is een schreeuwend woninggebrek en men kan en mag niet vrijelijk bouwen, en men kan en mag niet vrijelijk lenen: de woningbouw dreigt onherroepelijk vast te lopen.

Men probeert allerlei financiële kronkels om uit deze impasse te komen; het Rotterdamse bedrijfsleven gaf een mooi voorbeeld door vrijwillig een lening, groot rond tien miljoen, rentende 4 pCt, à pari, ondershands in te schrijven. Maar men is er nog niet en het doel blijft gericht op een plan om ook voor de woningbouw „bedrijfssparen” mogelijk te maken, bedrijfssparen voor en door iedereen. De door onze Kamer met de Gemeente destijds in het leven geroepen Stichting „Nieuw Rotterdam” hoopt er de makelaar van te zijn.

Een wonderschone toekomst dient zich aan. Temidden van de bouwvallen richt de stad zich weer op, met hoofd en handen van bouwmeesters, bouwers, burgers. Zoals in de vroege middeleeuwen steen voor steen werd aangedragen en opgestapeld voor het hoge ideaal om de kerkbouw in gemeenschap te verwezenlijken, zo zal, ondanks alles, de stad herrijzen, met duizenden en met tienduizenden handen, totdat de voltooiing, óók van de oude kathedraal, de Sint Laurens, de bekroning van dat alles zal geven.

De rivier en de haven leven weer in onze harten als weeer. Zij geven ons vreugde, zij geven ons hoop; zij geven ons grote zorgen. In het afgelopen jaar waren wederom

allerlei vraagstukken van Rijnscheepvaart aan de orde. De stop van Lobith; het „innerdeutsche Verkeer”; de moeilijkheden en de lange wachttijden bij de grens; het lage water, het hoge water; het grote overschot aan scheepsruimte en, plotseling, het grote tekort; de nooit ophoudende en telkens weer vruchteloze pogingen om vrijwillig de bindingen te leggen die bij de wet niet door te dwingen zijn; de vraag of internationaal geregeld zou kunnen worden wat nationaal niet mogelijk bleek. En boven dat alles uit toch altijd weer dat merkwaardige monument van Mannheim, ondanks alle stormen er om en er over heen rotsvast staande en meer dan welk ander verdrag ook geëerd en gerespecteerd om het beginsel dat er in verankerd ligt en waaraan men niet waagt te raken: „de Rijn zal vrij zijn”.

Met grote spanning zullen wij volgen wat er staat te gebeuren. Meer dan ooit vormt onze rivier met haar zijstromen rug en lenden van ons continent; onze welvaart zal voor een groot deel door haar worden bepaald.

Ook voor onze haven. Wanneer men de cijfers van tonnage en goederenomzet over 1951 zo zonder meer leest, lijken zij zeer bevredigend. Naar voorlopige schatting zullen zij in ronde getallen als volgt luiden: tonnenmaat der binnengekomen schepen 23 mln N.R.T., goederenvervoer ter zee over Rotterdam 36 mln tons.

Zij zijn ook inderdaad héél bevredigend. Alleen moet men om een juiste indruk van het werkelijke rendabele en productieve havenverkeer te krijgen de olie-import en de tankschepen, hoezer zij tot de levendigheid van de havenbeweging bijdragen, uitschakelen. Als men deze correctie toepast — Pernis is een hoogst belangrijke steeds sterker wordende schakel in de havenomzet — komt voor het goederenvervoer het cijfer van 24 mln tons naar voren.

In 1938 met dezelfde correctie bereikte men een totaal van 39 mln tons, zodat nog lange na niet het vooroorlogse peil is bereikt. Sommige Noordzeehavens, Amsterdam en Antwerpen, zijn gelukkiger, andere, zoals Hamburg, hebben met grotere moeilijkheden te kampen, moeilijkheden waarvoor wij volkomen begrip hebben. Misschien dat ook voor die haven de zwaarste tijd weldra voorbij is.

Men krijgt immers in de laatste weken — terecht of ten onrechte — het gevoel dat de donkerste wolken voor de wereld aan het wegtrekken zijn en dat er zich na al die jaren van hevige druk een-zekere ontspanning aankondigt, een beweging ten goede, die zich misschien op den duur zal kunnen doorzetten tot een betere toekomst.

* *

Toch, Ge behoeft er niet aan te twijfelen, of wij zullen in dit nieuwe jaar nog het hoofd hebben te bieden aan tegenspoed, tegenslag en teleurstelling. Wij zullen onze eigen harde weg moeten gaan, zonder hulp en zonder steun, wakker maar waardig onrecht weerstaand, gedachtig aan de wapenspreuk die Koningin Wilhelmina aan onze stad, na al het moedig gedragen leed, heeft geschonken: Sterker door Strijd.

Productiviteitsvergelijking van de Belgische en Nederlandse landbouw

Een van de grote moeilijkheden, die de verwerkelijking van de Benelux in de weg staan, is het verschil in prijspeil in de agrarische sector. Als oorzaak hiervan kan worden genoemd de lagere agrarische productiviteit in België. Hierbij zij gereleveerd de geringe gemiddelde bedrijfs-grootte (voor bedrijven groter dan 1 ha bedraagt deze

ca 6 ha tegen in Nederland 11 ha), de zeer grote perceelsversnippering en het ontbreken van een krachtige ruilverkavelingswetgeving, de geringe ontwikkeling van het voorlichtingsapparaat, landbouwonderwijs en coöperatieve wezen.

Deze factoren dragen er toe bij, dat over een reeks

van tientallen jaren de productiviteit per ha in België 85 à 90 pCt van de Nederlandse heeft bedragen. Voor 1948 en 1949 geeft onderstaande tabel een samenvattend overzicht. Hierbij werd de totale Belgische akkerbouw- en veeteeltproductie uitgedrukt in miljarden francs tegen de geldende Belgische prijs, en vergeleken met de waarde, die deze productie zou hebben bereikt, indien op het Belgische areaal Nederlandse ha-opbrengsten zouden hebben gegolden.

	1948		1949	
	Belgische productiewaarde	Idem bij Ned. ha-opbrengst	Belgische productiewaarde	Idem bij Ned. ha-opbrengst
Akkerbouw	9,9	10,8	10,3	10,6
Melk	9,7	12,6	10,4	13,4
Vlees	10,0	8,5	9,9	7,7
Totaal dierlijke productie	19,7	21,2	20,3	21,1
Totaal landbouw	29,6	32,1	30,6	31,7

Wordt de waarde met de Nederlandse ha-opbrengst in beide jaren op 100 gesteld dan bedraagt de Belgische productiewaarde in pCt:

	1948	1949
Akkerbouw	90	97
Melk	77	78
Vlees	117	129
Dierlijke productie	93	97
Totaal landbouw	92	97

Deze cijfers geven aan een productiviteitsvergelijking per ha. Voor akkerbouw en dierlijke producten blijken ze ongeveer even groot te zijn; binnen de dierlijke sector blijkt echter hozeer Nederland in de melkrichting heeft gefokt. Zoals bekend, culminerende de moeilijkheden van de landbouwcoördinatie in de Benelux dan ook in de melk- en zuivelsector.

Enig verwondering kan worden gewekt door de relatief hoge Belgische ha-productie in 1949. Dit jaar nu wordt gekenmerkt door record-opbrengsten in beide landen; zouden we namelijk het droge jaar 1947 in de beschouwing betrekken, dan zou blijken, dat de Belgische oogstdepressie aanzienlijk groter is dan de Nederlandse. Wellicht zou de stelling verdedigd kunnen worden, dat de opvangreserve in de Nederlandse landbouw groter is dan in de Belgische.

* *

Hebben we tot nu toe de productiviteit per ha beschouwd ¹⁾, het is zeer interessant, de productie per hoofd van de agrarische beroepsbevolking uit te drukken. Gesteld namelijk, dat de productiefunctie voor de landbouw in beide landen identiek is, dus dat de opbrengst op gelijke wijze over de verschillende productiefactoren wordt gedistribueerd, dan zou de bruto-opbrengst per hoofd als maatstaf voor de netto-beloning per hoofd kunnen worden beschouwd. Nu zijn er inderdaad redenen om te veronderstellen, dat deze identiteit geldt. Drukken we namelijk de beloning voor de handenarbeid van de boer, gezinsleden en overige werkkrachten uit in een percentage van de totale kosten per ha, dan vinden we voor België ²⁾ achtereenvolgens voor de polder-, leem-, zandleem- en zandstreken: 41,6 pCt, 38,8 pCt, 41,9 pCt en 41,6 pCt; voor Nederland ³⁾ geldt voor zeeklei, rivier-

klei, weide- en zandstreken resp. 42,0 pCt, 42,3 pCt, 38,3 pCt en 44,9 pCt.

Weten we nu bovendien, dat de totale landbouwberoepsbevolking volgens de beroepstelling 1930 in België 635.032 en in Nederland 639.026 bedroeg en het landbouwareaal resp. 1,8 en 2,3 mln ha, dan valt bij een Belgische ha-opbrengst van 85 à 90 pCt van de Nederlandse te berekenen, dat het fysieke oogstproduct per hoofd in België ^{2/3} van het Nederlandse bedroeg.

Tegen deze achtergrond krijgen de uitkomsten van de beroepstelling 1947 een bijzondere betekenis: België ⁴⁾ 422.783 en Nederland ⁵⁾ 757.702. De Nederlandse toename moet gezien worden als een na-oorlogs verschijnsel: een lagere arbeidsproductiviteit in de landbouw en een opstuwung van de bevolking in deze sector. Daar het geboorte-overschot van de agrarische bevolking groter is dan in de landbouw kan worden opgenomen en in normale tijden afvloeiing naar niet-agrarische bedrijfstakken plaatsvindt, heeft er opstuwung plaats, zodra de afvloeiing stagneert, zoals dit tijdens de oorlog geschiedde en zoals dit geschiedt bij industriële laagconjunctuur. Een dergelijke stagnering deed zich in het na-oorlogse België niet voor; de afnemung van de agrarische bevolking aldaar met niet minder dan 33 pCt is echter enorm.

Het is dan ook te verwachten, dat bij een gelijk landbouwareaal en een gelijke ha-opbrengst de productie per hoofd aanzienlijk moet zijn gestegen. Delen we daartoe de in het eerste staatje vermelde waarde van de productie in akkerbouw en veeteelt door de in die beide sectoren werkzame beroepsbevolking, dan verkrijgen we de bruto-opbrengst per hoofd.

Bedoelde beroepsbevolking bedroeg volgens de beroepstelling 1947, bedrijfsindeling, in België 389.754 en in Nederland 595.179, of uitgedrukt in type-arbeiders: 356.000 resp. 525.000. Herleiden we het Nederlandse aantal op een even groot akker- en weidebouwareaal als in België, dan vinden we 378.000. De productie per hoofd uitgedrukt in 1.000 fr. bedraagt dan:

1948		1949	
België	Nederland	België	Nederland
Prod./hoofd × 1.000 fr.			
83,2	84,9	86,0	83,9
In pCt			
98	100	102	100

Het percentage geeft hierbij de verhouding aan als Nederland in beide jaren op 100 wordt gesteld. De landbouwproductie per hoofd is dus in beide landen even groot. Dit is mogelijk, ondanks het feit, dat de landbouw in België extensiever wordt bedreven (ha-opbrengst 92 pCt resp. 97 pCt in 1948 en 1949), doordat het aantal ha per hoofd in België groter is dan in Nederland (4,45 resp. 3,86 ha).

* *

Thans doet zich de vraag voor, waarom het Belgische agrarische product zoveel duurder is dan het Nederlandse; de beloning per hoofd is bij eenzelfde prijs toch al even groot!

Ter bepaling van het verschil in prijspeil werden de Belgische fysieke productiecijfers vermenigvuldigd met Nederlandse prijzen in guldens en ter vergelijking met Belgische prijzen omgerekend tegen guldens (oude koers 1 fr. = 6,11 ct).

¹⁾ Opgaven van de arealen, opbrengst per ha en prijzen der landbouwproducten werden voor België ontleend aan het „Landbouwtijdschrift”, uitgave van het Belgisch Ministerie van Landbouw; voor Nederland gepubliceerde en niet gepubliceerde gegevens van het C.B.S.

²⁾ Mededelingen der Landbouwhogeschool en Opzoekingsstations te Gent; December 1947 en 1948: Rendement van de landbouwbedrijven.

³⁾ Definitieve statistiek der bedrijfsuitkomsten L.-E.I. 1946/47; Voorlopige bedrijfsuitkomsten 1947/48 en 1948/49.

⁴⁾ Statistisch Bulletin van het Nationaal Instituut voor de Statistiek, October 1950; Algemene volkstelling 31 December 1947; Indeling van de bevolking naar de bedrijvigheid.

⁵⁾ Gedeeltelijk ongepubliceerde gegevens van het C.B.S. omtrent de Beroepstelling 1947, bedrijfsindeling.

	1948		1949	
	Belg. prod. tegen Ned. prijzen in mln gld.	Belg. prod. tegen Belg. prijzen in mln gld.	Belg. prod. tegen Ned. prijzen in mln gld.	Belg. prod. tegen Ned. prijzen in mln gld.
Akkerbouw	489	604	749	629
Melk	427	592	495	635
Vlees	403	610	536	605
Totaal landbouw	1.319	1.806	1.780	1.869

Als het Belgische agrarische prijspeil beide jaren op 100 wordt gesteld, bedroeg het Nederlandse 73 pCt resp. 95 pCt; de prijsniveau's benaderen elkaar door stijgende Nederlandse en dalende Belgische prijzen. Zou echter de Belgische oogst 1949 gewaardeerd worden in guldens volgens de nieuwe koers (1 fr. = 7,55 ct) dan zou het Nederlandse agrarische prijspeil 77 pCt van het Belgische hebben bedragen; dit karakteriseert ongeveer de situatie na de devaluatie, dus in het laatste kwartaal 1949.

Nu zijn de bijzondere en tijdelijke omstandigheden van de gunstige economische positie van België t.o.v. Nederland en daarmee die van de wisselkoers franc-gulden genoegzaam bekend⁹⁾. De economische ontwikkeling van België in het eerste halfjaar 1950 bevatte dan ook reeds symptomen van een dalend concurrentievermogen t.o.v. het buitenland en van een afnemende koopkracht in het binnenland. Beide verschijnselen tenderden naar een dalend absoluut prijsniveau in België en daarmee naar het wegvallen van de prijsbarrière in de Benelux.

Het Korea-effect plaatste echter België in een welkome „sellers' market"-positie, wat de industriële export betreft, terwijl de Nederlandse positie daarentegen ongunstiger werd. Opnieuw is dus de Belgische economie door een bijzondere en tijdelijke omstandigheid in een t.o.v. Nederland gunstiger situatie komen te verkeren, zodat aangenomen mag worden, dat zolang de internationale constellatie zich niet wijzigt, de absolute prijsniveau's der Benelux-partners aanzienlijk zullen verschillen.

Zolang ook zal toenadering der agrarische prijsniveau's uit hoofde van een Belgische landbouwproductiviteits-

⁹⁾ Zie: F. Hartog: Het Belgisch Wonder.

verhoging, hoe wenselijk dit ook op zich zelve moge zijn, illusoir blijven, daar de te overbruggen valutakloof te wijd is. Ook een simpele gelijkshakeling van het agrarische prijspeil kan niet plaatsvinden dan met zeer grote en niet te aanvaarden consequenties, hetzij voor de Belgische boerenstand, hetzij voor de Nederlandse consument. Het ziet er dus naar uit, dat doorvoering van de volledige Benelux op landbouwgebied, en daarmee die van de Benelux als zodanig, niet eerder zal kunnen plaats grijpen, dan wanneer de internationale situatie tot ontspanning op economisch gebied zal hebben geleid en het algemene absolute Belgische prijsniveau zal zijn gedaald, waartoe de Belgische ontwikkeling vóór het Korea-effect reeds neigde.

Samenvatting.

Door tal van omstandigheden van fysieke, technische, organisatorische en psychologische aard is de landbouwproductiviteit per ha in België lager dan in Nederland. Gezien de ernst en de omvang van de achterstand in de ontwikkeling der productievoorzwaarden is de 5 à 10 pCt lagere ha-opbrengst nog betrekkelijk gering te achten. Wordt het landbouwproduct uitgedrukt per hoofd van de betrokken beroepsbevolking, dan blijkt dit voor België en Nederland nagenoeg even groot te zijn, en daarmee ook de netto-ontvangsten per hoofd.

Het huidige verschil in het absolute agrarische prijspeil kan dus slechts in zeer geringe mate worden toegeschreven aan het productiviteitsverschil; het moet voornamelijk verklaard worden uit de bijzondere en tijdelijk gunstige internationaal-economische positie van België t.o.v. Nederland.

Een aanwijzing hiertoe biedt ook het feit, dat niet alleen het agrarische doch ook het algemene prijspeil in die zelfde mate afwijkt.

Volledige doorvoering van de Benelux op agrarisch gebied zal derhalve niet eerder kunnen plaats grijpen dan na aanpassing van het algemene prijspeil. Dit laatste zal pas mogelijk zijn, indien de huidige internationale situatie, die voor de Belgische en Nederlandse economie van uit-eenlopende betekenis is, zal zijn opgehouden te bestaan.

Amsterdam.

Ir T. VAN TOL, i.i.

Het aandeel van Nederland in de wereldtankvaart

De belangstelling voor vraagstukken betreffende de olieproductie, de olieconsumptie en het olietransport is in de laatste tijd zeer toegenomen. De belangstelling voor het olietransport is gegroeid sinds de vrachtenmarkt meer dan normale stijgingen te zien gaf en zij is nog groter geworden sinds enkele grote oliemaatschappijen enorme bouworders voor tankschepen in verschillende landen plaatsten. De oorlog in Korea en de moeilijkheden in verband met de nationalisatie van de Anglo-Iranian Oil Company te Abadan zijn in deze slechts als bijkomstige oorzaken van de toenemende belangstelling aan te merken.

In het hiernavolgende zullen wij enige beschouwingen wijden aan het aandeel van Nederland in de wereld-tankvaart en nagaan of er motieven aanwezig zijn, welke het zouden rechtvaardigen om tot uitbreiding van de Nederlandse tankvloot over te gaan.

De omvang van de wereldtankvloot.

De grootte van de wereldtankvloot (waaronder wij alleen schepen met een inhoud van 1.000 B.R.T. of meer verstaan) in de na-oorlogsjaren blijkt uit de volgende opsomming.

1947	15.717.923 B.R.T.
1948	15.337.420 B.R.T.
1949	15.823.777 B.R.T.
1950	16.865.894 B.R.T.

Bron: „Lloyds Register”.

Op 31 December 1950 was nog 1.927.814 B.R.T. in aanbouw. Bovendien is na 1 Januari 1951 een groot aantal bouworders aan binnen- en buitenlandse scheepswerven gegeven. In totaal was op 30 Juni 1951 reeds 2.046.337 B.R.T. in aanbouw, terwijl voor ca 6.500.000 B.R.T. bouworders waren gegeven. Met de uitvoering van deze orders was echter nog geen aanvang gemaakt.

Ons basierend op deze gegevens, kunnen wij veilig aannemen, dat in 1955 de wereldtankvloot uit ca 25 mln B.R.T. zal bestaan. Vergeleken met 1947 zal in 1955 de bruto registertonnage dus met ongeveer 58 pCt zijn toegenomen. De werkelijke transportcapaciteit zal evenwel met een nog groter percentage zijn toegenomen. Immers, enerzijds zullen in de komende jaren oudere en minder snelle schepen worden afgedankt, waartegenover moderne en snellere schepen in de vaart zullen worden gebracht. Indien we de gemiddelde snelheidstoename stellen op 2 à 3 mijl per uur, dan betekent de toeneming in B.R.T. in feite een toeneming van de vervoerscapaciteit met circa 80 pCt ten opzichte van 1947.

Het aandeel van Nederland in de wereldtankvloot.

Nederland neemt slechts een zeer bescheiden plaats in. De groei van de tankvloot (schepen met meer dan 1.000 B.R.T.), varende onder Nederlandse vlag, blijkt uit onderstaand staatje.

1947	450.068 B.R.T. of 2,9 pCt van de wereldtankvloot
1948	468.533 B.R.T. „ 3,0 „ „ „ „
1949	514.089 B.R.T. „ 3,2 „ „ „ „
1950	615.504 B.R.T. „ 3,6 „ „ „ „

Bron: C.B.S.

Ter vergelijking diene, dat de Amerikaanse tankvloot thans ongeveer 25 pCt, de Britse 23 pCt en de Noorse 16 pCt van de wereldtankvloot omvatten.

Op 1 Januari, 1951 was nog in aanbouw 22.000 B.R.T., terwijl nog bestellingen lopen voor ca 300.000 B.R.T. Naar schatting zal dus in 1955 op basis van de huidige stand van zaken de Nederlandse tankvloot uit ca 900.000 B.R.T. bestaan, d.i. 3,6 pCt van de wereldtankvloot.

De toeneming van de Nederlandse vloot in 1955 ten opzichte van 1947, in aanmerking nemend de verhoging van de snelheid met 2 à 3 mijl, zal ongeveer 130 pCt bedragen.

Dank zij de onlangs geplaatste orders voor nieuwbouw zal het aandeel van de Nederlandse vloot in de wereldtoeneming relatief dus groter zijn geworden.

De leeftijdsopbouw van de wereldtankvloot en die van de Nederlandse tankvloot.

Een van de factoren, die mede bepalend zijn voor het rechtvaardigen van het geven van bouworders, wordt gevormd door de leeftijdsopbouw van de beschikbare vloot. Ter beoordeling daarvan diene het volgende overzicht (toestand op 31 December 1950).

Bouwjaar	Nederlandse tankvloot	Wereld-tankvloot
1925-1929	5,1 pCt	13,4 pCt
1930-1934	8,0 „	7,6 „
1935-1939	47,0 „	8,9 „
1940-1944	11,5 „	26,7 „
1945-1950	28,4 „	43,4 „
	100 pCt	100 pCt

Bron: „Lloyds Register“ en C.B.S.

Uit dit overzicht kan de conclusie worden getrokken, dat de wereldtankvloot in grotere mate vernieuwing vereist dan de Nederlandse tankvloot of, met andere woorden, bij nieuwbouw van de wereldtankvloot zou de Nederlandse vloot een deel daarvan tot zich kunnen trekken, mits daarbij de hiernavolgende factoren in aanmerking worden genomen.

De samenstelling van de wereldtankvloot en die van Nederland.

Een deel van de wereldtankvloot is eigendom van de grote oliemaatschappijen, terwijl daarnaast een aantal onafhankelijke reders schepen aan oliemaatschappijen verhuurt. Het zijn deze onafhankelijke reders, die als regel bij grotere vraag naar tankruimte van de daarmee gepaard gaande stijgende vrachtenmarkt profiteren, maar omgekeerd de klappen krijgen bij dalende vrachtenmarkt.

Indien we dus de positie van de Nederlandse vlag in het gehele complex van de vrachtenmarkt bezien, dienen we eveneens een onderzoek in te stellen naar de verhoudingen van onafhankelijke reders ten opzichte van de oliemaatschappijen, gevestigd in Nederland, die schepen onder Nederlandse vlag kunnen laten varen.

De samenstelling van de wereldtankvloot is ongeveer als volgt:

onafhankelijke reders	47 pCt
oliemaatschappijen	53 pCt

De samenstelling van de Nederlandse tankvloot (boven 1.000 B.R.T., exclusief walvisvaarders) wordt het best geïllustreerd door de opsomming van de volgende scheepseigenaren:

Onafhankelijke reders

N.V. Phs. van Ommeren, Rotterdam	76.643 B.R.T.
N.V. Gebr. van Uden's Scheepv. N.V., Rotterdam	9.467 „

Oliemaatschappijen

N.V. Petroleum Mij „La Corona“, Den Haag (Shell)	221.746 „
N.V. Ned.-Ind. Tankv. Mij, Den Haag (Shell)	45.477 „
N.V. Ned. Pacific Tankvaart Mij, Den Haag (Caltex)	62.328 „
N.V. Petr. Industrie Mij, Den Haag (Esso)	32.573 „
N.V. Standaard Vacuum Tankvaart Mij Den Haag (Stanvac)	14.971 „
N.V. Curaçaosche Scheepvaart Mij, Curaçao (Shell)	148.803 „
	612.008 B.R.T.

Bron: Jaarboek van de Scheepvaart; verschil in totaal met vorige opgave is een gevolg van verschillende bronnen, waaraan gegevens zijn ontleend.

Hieruit volgt, dat ca 14½ pCt van de Nederlandse tankvloot in handen is van onafhankelijke reders, hetgeen ongunstig afsteekt bij het wereldpercentage ad 47.

Het wereldtransport van ruwe olie en olieproducten.

Een uitbreiding van de wereldtankvloot zou onder normale omstandigheden alleen verantwoord zijn, indien deze gebaseerd zou zijn op een toekomstige vergrote vraag naar tankruimte als gevolg van hogere consumptie van olie. Een beschouwing over de wereldtankvloot moet dan ook noodzakelijkerwijze vastgeknoopt worden aan een beschouwing over de toekomstige ontwikkeling van het olie-verbruik. Hierover zijn reeds talloze publicaties verschenen en vele presidenten van oliemaatschappijen, geologen enz. hebben hun visie over dit probleem kenbaar gemaakt. In de nieuwsbladen heeft men vaak genoeg kunnen lezen, dat bijna overal ter wereld op het gebied van de olieproductie records worden geboekt en dat de industrie vol vertrouwen is in de toekomstige ontwikkeling der olieproductie en -consumptie.

Ter illustratie van de enorme vooruitgang in de wereldolieproductie geven wij onderstaand staatje.

1947	7.900.000	barrels per dag
1948	8.840.000	„ „ „
1949	9.585.000	„ „ „
1950	10.179.000	„ „ „
1955	12.000.000	„ „ „ (schatting)

De geschatte toeneming van de wereldproductie in 1955 ten opzichte van 1947 bedraagt circa 52 pCt. Dit behoeft nog niet te betekenen, dat ook het transport met 52 pCt zal moeten toenemen, immers, een verschuiving tussen productie- en consumptiecentra heeft een enorme invloed op de vraag naar transportruimte. Bovendien hangt het er van af in welke werelddelen deze toeneming zal plaatsvinden.

Volgens recente publicaties van de O.E.E.C. (Second Report on Co-ordination of Oil Refinery, August 1951) zal de olieconsumptie in Europa waarschijnlijk met 9 pCt per jaar toenemen, terwijl de toeneming in Noord-Amerika geschat wordt op 6 pCt per jaar. Hoewel de toeneming der consumptie in Noord-Amerika gedekt kan worden door de verhoogde productie in dat land en dus geen transportfactor hierbij betrokken behoeft te zijn, zal de toeneming in Europa grotendeels gedekt moeten worden door toeneming in transportgelegenheid. Als oorzaken van deze toenemende consumptie van petroleumderivaten

kunnen worden genoemd de toenemende industrialisatie van Europa, de wederopbouw van hetgeen in de tweede wereldoorlog is vernield, de toenemende overschakeling van kolen op olie als energiebron, de toenemende motorisering van het verkeer te land, ter zee en in de lucht en last but not least de toenemende oliebehoefte der militaire apparaturen.

Op grond van deze behoeften kan dan ook inderdaad veilig worden aangenomen, dat in de toekomst een toenemende vraag naar olietransportruimte zal blijven bestaan. Maar... de toenemende vraag naar olietransportruimte wil nog niet zeggen, dat nu ook de huidige wereld-tankvloot evenredig zal moeten toenemen om aan die vraag te voldoen. Immers, er is een aantal factoren, dat juist in tegengestelde richting werkt en bovendien dient te worden onderzocht of de huidige omvang van de wereld-tankvloot als basis genomen kan worden om deze uitbreiding op te baseren. Onder normale omstandigheden zou deze laatste vraag beantwoord kunnen worden door na te gaan of momenteel nog tankers zijn opgelegd. Immers, de vrij hoge vrachten waarborgen op het ogenblik een redelijk overschot, zelfs voor de minst economische tankers, zodat bij vraag naar transportruimte nagenoeg ieder schip in de vaart kan worden gebracht.

Helaas kan nu evenwel niet van „normale omstandigheden” gesproken worden, daar de oorlog in Korea een enorm olietransport naar het oorlogsterrein vergt. Weliswaar beschikken de Verenigde Staten van Amerika over een reservenvloot, die voor dergelijke abnormale omstandigheden kan worden gebruikt, maar daarnaast is het toch een vaststaand feit, dat ook „gewone” tankschepen voor dit transport zijn ingezet. Daaruit volgt, dat, zodra weer van normale omstandigheden zal kunnen worden gesproken, een aantal tankschepen zal vrijkomen voor normaal vervoer, met andere woorden: de beschikbare tankruimte zal toenemen zonder dat nieuwbouw heeft plaatsgevonden.

Een tweede factor, welke de beschikbare tankruimte doet toenemen zonder dat nieuwbouw plaatsvindt, wordt gevormd door de aanleg van pijpleidingen, waarbij vooral de pijpleidingen van de Perzische Golf naar de Middellandse Zee havens een zeer belangrijke rol spelen. De nieuwe Transarabische pijpleiding, welke in de Middellandse Zee uitmondt, heeft ca 100 moderne tankers van 10.000 B.R.T. vrijgemaakt, doordat deze tankers voor het transport van olie vanuit de Perzische Golf naar Europa of Amerika nu niet meer via de Roode Zee - Suezkanaal behoeven te varen.

Een derde factor, welke in aanmerking genomen moet worden bij de beoordeling van de huidige omvang der transportruimte, is de zgn. „stockpiling”. De nog steeds bestaande dreiging van een wereldoorlog heeft vele Westerse landen er toe bewogen enorme olievoorraden aan te houden. Deze voorraadvorming heeft in het verleden vraag naar transportruimte doen ontstaan. Mocht te zijner tijd deze oorlogsdreiging verminderen, dan zal een terugslag op de vraag naar transportruimte ongetwijfeld daarvan het gevolg zijn.

Op grond van bovenstaande factoren mag dan ook veilig worden aangenomen, dat de huidige omvang van de wereldtankvloot ruimschoots voldoende is om aan de vraag naar transportruimte onder normale omstandigheden te voldoen. Het toenemend jaarlijkse verbruik van olie en olieproducten wettigt dus niet een evenredige toeneming van transportruimte gebaseerd op haar huidige capaciteit.

Dit impliceert, dat nieuwbouworders uitsluitend gebaseerd mogen zijn op andere overwegingen.

Zowel voor onafhankelijke reders als voor oliemaatschappijen is het te allen tijde verantwoord nieuwbouworders te plaatsen ter vervanging van oude schepen. Dit wil niet zeggen, dat voor ieder oud schip een nieuw moet worden gebouwd, want de moderne uitvoering en de

grotere snelheid zullen mede in aanmerking moeten worden genomen wil geen overcapaciteit ontstaan.

De oliemaatschappijen kunnen evenwel nog andere overwegingen laten gelden. Zo kunnen zij tot nieuwbouw van schepen besluiten om in de toekomst het charteren van vreemde schepen te elimineren. De eigen vervoerscapaciteit wordt dan opgevoerd ten koste van de onafhankelijke reders. Zij zullen alleen daartoe besluiten indien zij de overtuiging hebben, dat zij deze tankruimte permanent zullen nodig hebben en/of dat de exploitatie goedkoper zal zijn dan de charterprijs bedraagt.

Daarnaast zal de bouw van raffinaderijen in nieuwe afzetgebieden of de vergroting van bestaande raffinaderijen een reden zijn welke een oliemaatschappij er toe kan doen besluiten nieuwbouworders voor tankers te plaatsen. Zij zal daartoe alleen besluiten, indien haar huidige vloot niet voldoende is om alle eigen transporten te dekken.

Het transport van olie en olieproducten naar Nederland.

In dit verband is het interessant na te gaan in hoeverre de Nederlandse vloot in staat is te voorzien in het vervoer van voor ons eigen land bestemde olie en olieproducten. We zullen ons hierbij baseren op het volgende staatje.

Onder de vlag van	Januari/December 1950	
	Aanvoer van overzee in tonnen à 1.000 kg	In procenten
Nederland	780.881	11
Noorwegen	1.922.889	26
Engeland	1.567.085	21
Amerika	477.882	7
Liberië	783.848	11
Panama	772.495	11
Diversen	980.107	13
	7.285.187	100

Bron: C.B.S.

Hieruit blijkt, dat in 1950 slechts 11 pCt van alle aanvoer overzee onder Nederlandse vlag (dus tegen gulden-vrachten!) geschiedde. In 1951 zal dit percentage waarschijnlijk iets hoger liggen, omdat in de tweede helft van 1950 de Nederlandse vloot met 54.000 B.R.T. is toegenomen, welke in hoofdzaak is ingezet voor het vervoer van ruwe olie naar Nederlandse havens.

Desondanks doet het vreemd aan, dat de vracht voor circa 89 pCt van de naar Nederland vervoerde olie in vreemde valuta moet worden betaald.

Om enig idee te geven van het belang voor onze deviezenpot volgt hieronder een zeer globale schatting van het daarmee gemoeide bedrag. Nemen we als uitgangspunt de opgave van het C.B.S., aangevende de landen van oorsprong in 1950, en indien wij aannemen, dat de vrachten voor ladingen met buitenlandse schepen in buitenlandse valuta moeten worden betaald (waarbij wij de mogelijkheid, dat op grond van bijzondere overeenkomsten tussen buitenlandse scheepseigenaren en ontvangers de vracht in gulden wordt betaald, uitschakelen), dan zou in vreemde valuta per jaar moeten worden betaald:

Ingevoerd uit	Tonnen	Gemiddeld vrachttarief	Bedrag
U.S. Gulf, etc.	1.868.000	\$ 7,00	\$ 13.076.000
Perzische Golf Middellandse Zeegebied	4.445.000	\$ 10,00	\$ 44.450.000
Diversen	972.000	\$ 5,00	\$ 4.860.000
			\$ 62.386.000

We komen dus op 89 pCt van \$ 62,4 mln is \$ 55 mln (f 210 mln).

Uiteraard moeten hierop in mindering worden gebracht alle kosten, die in vreemde valuta moeten worden betaald, zoals brandstof, havenrechten, kanaalrechten enz. Nemen we hiervoor een percentage van 50, dan zou het vervoer

met Nederlandse schepen toch altijd nog een deviezenbesparing van ruw f 100 mln per jaar betekenen. Gezien het belang van deze deviezenbesparing ligt hier dus dicht bij huis een arbeidsterrein voor de Nederlandse reders.

Er zijn slechts twee mogelijkheden, of meedoen aan de concurrentie op de vrije markt (waardoor deviezen worden binnengebracht) of uitschakelen van vreemde schepen bij het transport naar Nederland (waardoor deviezen uitgaven worden bespaard). Deze uitschakeling zal gemakkelijker kunnen plaatsvinden, omdat de exploitatie van Nederlandse schepen goedkoper is indien zij op Nederland varen dan indien zij uitsluitend tussen vreemde havens varen (o.a. door besparing op reiskosten der bemanning, aankoop materialen en proviand, droogdokperiode enz.).

Wil Nederland dus een groter aandeel krijgen in het vervoer van olieproducten over zee, dan zal het arbeidsterrein in eerste instantie kunnen worden gevonden in het aanvoeren van olie en olieproducten naar Nederlandse havens.

Reeds hebben enkele Nederlandse reders, die vroeger niet op het gebied van de tankvaart werkzaam waren, enkele bouwopdrachten van tankers aan scheepswerven gegeven. De vraag rijst evenwel, of het geen aanbeveling zou verdienen een combinatie van geïnteresseerde reders te vormen in plaats van individueel en incidenteel bouwopdrachten te verstrekken.

Door het exclusieve karakter van de tankvrachtenmarkt, die aan de aanbodzijde betrekkelijk weinig elastisch is en aan de vraagzijde juist uitermate, zijn de risico's voor de individuele reders enorm groot. Het zou daarom economisch veel beter verantwoord zijn, indien dit zeer grote risico zou worden gedragen door alle daarbij betrokken Nederlandse reders tezamen in plaats van door de enkeling. Bovendien zou deze groep als eenheid dan veel sterker staan in de concurrentie met de buitenlandse reders.

Wij moeten niet vergeten, dat Nederland in feite zijn beurt voorbij heeft laten gaan en dat het de uiterste krachtsinspanning zal kosten dit verloren terrein te heroveren.

Scheveningen.

J. A. P. VAN WIJCK.

De jongste ontwikkeling in het ziekenfondswezen

Ruim een jaar geleden besprak ik in een tweetal artikelen¹⁾ de vele en ernstige problemen op het terrein van het ziekenfondswezen.

Sindsdien zijn verschillende maatregelen getroffen om de moeilijkheden althans ten dele te ondervangen. Niettemin kan van een verbetering van de toestand nog niet worden gesproken. Integendeel moet worden gezegd, dat de moeilijkheden thans nog groter zijn dan een jaar geleden.

Bij het bespreken van de recente ontwikkeling dient op een drietal belangrijke feiten de nadruk te worden gelegd, te weten: (a) de uitbreiding van de kring der verplicht-verzekerden en de daaruit voortvloeiende inkrimping van het aantal vrijwillig-verzekerden; (b) de gewijzigde financiële status van de vrijwillige ziekenfondsverzekering; (c) de te verwachten tekorten op de exploitatierekening der verplichte verzekering over de jaren 1951 en 1952.

Uitbreiding kring verplicht-verzekerden.

De uitbreiding van de kring der verplicht-verzekerden, welke het vorig jaar in voorbereiding was, is intussen tot stand gekomen. Het desbetreffende wetsontwerp is door de Staten-Generaal snel afgehandeld; op 1 Januari 1951 kon de wet²⁾ in werking treden.

Verzekering van ouden van dagen.

De grootste groep van de nieuwe verplicht-verzekerden is die der personen, welke een uitkering krachtens de Noodwet Ouderdomsvoorziening ontvangen. Deze groep omvat (met de mede-verzekerde echtgenoten) meer dan 410.000 personen. Op de uitkering krachtens de Noodwet wordt f 1,50 per maand ingehouden (ongeacht of de belanghebbende gehuwd is of niet) als bijdrage in de kosten der ziekenfondsverzekering; de Rijksverzekeringbank draagt de ingehouden bedragen af aan de centrale kas der verplichte verzekering, het Vereveningsfonds.

Deze bedragen zijn lang niet voldoende om de kosten der verzekering van de ouden van dagen te dekken. Aanzienlijk meer dan de helft van de kosten moet op andere wijze worden gevonden.

Voor zover de ouden van dagen voorheen in loondienst hebben gewerkt, is het de bedoeling het niet door henzelf

opgebrachte deel der kosten uit de normale premie-inkomsten van het Vereveningsfonds te dekken. De gezamenlijke werkgevers en werknemers dragen aldus het tekort op de verzekering der voormalige arbeiders.

Een deel der ouden van dagen met uitkering krachtens de Noodwet (naar ruwe schatting een derde deel) heeft echter voorheen tot de categorie der zelfstandigen behoord en er is geen motief om ook voor hen een beroep op de werkgevers en werknemers te doen. Daarom bepaalt de wet, dat het Rijk jaarlijks een bedrag in het Vereveningsfonds zal storten ten behoeve van de verzekering der bedoelde personen; de grootte van dit bedrag wordt elk jaar bepaald door de Kroon. In het ontwerp der Rijksbegroting voor 1952 is tot dit doel een post van f 3,8 mln opgenomen.

Ziekensfondsverzekering op grond van uitkeringen krachtens sociale verzekering.

Verder zijn, behoudens zekere uitzonderingen, onder de verplichte verzekering gebracht de personen, die renten op grond van de Invaliditeitswet en de Ongevallenwetten ontvangen.

Van hen, die een rente krachtens de Invaliditeitswet genieten, wordt eveneens f 1,50 per maand gevorderd als bijdrage in de kosten der verzekering. Degenen, die uitsluitend wegens het ontvangen van een rente krachtens een der Ongevallenwetten verplicht-verzekerd zijn, betalen geen premie.

De kosten van de verzekering van de genoemde categorieën van personen, verminderd met de bijdragen van de rentetrekkingen ingevolge de Invaliditeitswet, moeten uit de normale premie-inkomsten van het Vereveningsfonds worden gedekt en komen dus ten laste van werkgevers en werknemers. Een rijksbijdrage wordt voor deze groepen van verzekerden niet verleend, daar zij kunnen worden geacht geheel uit de groep loonarbeiders afkomstig te zijn.

Uit gegevens van de Rijksverzekeringbank blijkt, dat, buiten degenen die tevens uitkering krachtens de Noodwet genieten, ten hoogste ongeveer 135.000 personen zich als verplicht-verzekerde kunnen aanmelden uit hoofde van het ontvangen van renten krachtens de Invaliditeitswet en de Ongevallenwetten. Hierbij komen naar schatting enige tienduizenden gezinsleden.

Verzekering van zeelieden.

Een geheel nieuwe groep van verplicht-verzekerden wordt

¹⁾ „E.-S.B.” van 16 en 23 Augustus 1950.

²⁾ Wet van 21 December 1950, Stbl. K 590, tot uitbreiding van de toepassing van het Ziekensfondsbesluit.

gevormd door de zeelieden met hun gezinnen. Deze groep stelde de wetgever voor bijzondere moeilijkheden, eensdeels doordat de gebonden wegens de aard van zijn werk de hulp van het ziekenfonds plaatselijk is begrensd, anderdeels door de omstandigheid, dat de zeelieden tijdens de reis recht op medische verzorging ten laste van de reder hebben krachtens het Wetboek van Koophandel, welk recht in stand wilde houden. De reder moesten krachtens de verplichte ziekenfondsverzekering moesten dus voor de zeelieden een aanvullend karakter dragen. De gezinsleden der zeelieden daarentegen hebben de volledige hulp van het ziekenfonds nodig (en waren daartoe vroeger veelal vrijwillig verzekerd). Een en ander heeft er toe geleid, dat de zeelieden zelf thans zijn ondergebracht bij een daartoe opgericht „Algemeen Ziekenfonds voor Zeelieden”, waarvan de administratie wordt gevoerd door de Vereniging „Zee-Risico” ten kantore van „Centraal Beheer” te Amsterdam; de gezinsleden daarentegen, voor rekening van het zeeliedenziekenfonds, ingeschreven bij de ziekenfondsen in hun woonplaats. Het premiepercentage voor de ziekenfondsverzekering der zeelieden kan door de Kroon worden bepaald op een ander cijfer dan dat, hetwelk voor de andere groepen verplicht-verzekerden geldt. Van deze mogelijkheid is gebruik gemaakt: bij Koninklijk Besluit van 23 December 1950 is het percentage voor de zeelieden op 3 pCt van het loon bepaald. Dat hier een lager dan het normale percentage geldt, is een gevolg van de instandhouding der rechten van de zeelieden krachtens het Wetboek van Koophandel. Of het verschil in ziektenrisico in dit premieverschil op de juiste wijze is verdisconteerd, zal de tijd moeten leren; ervaringscijfers over de kosten van medische hulp aan „de zeeman aan de wal” zijn er nog niet. Wat de gezinsleden betreft, wordt uit de premie van de groep zeelieden (welke premie een afzonderlijke kas vormt) aan het Vereveningsfonds een bedrag betaald, berekend op grondslag van de gemiddelde kosten per ziel. Dit risico is dus voor het zeeliedenziekenfonds als het ware genormaliseerd of „herverzekerd”.

Zeelieden, die een uitkering wegens ziekte ontvangen, behouden een jaar lang hun rechten als verplicht-verzekerde zonder dat daarvoor premie is verschuldigd.

Gevolgen van de nieuwe wet.

Na de opneming van alle genoemde en een aantal kleinere groepen, welke hier buiten beschouwing zullen worden gelaten, omvat de verplichte verzekering meer dan de helft van de Nederlandse bevolking. Op 31 December 1950, dus juist vóór de inwerkingtreding der uitbreidingswet, bedroeg het aantal verplicht-verzekerden bijna 4,7 miljoen; op 1 Juli 1951 was het gestegen tot meer dan 5,36 miljoen.

Van deze toeneming met ruim 660.000 zielen komt verreweg het grootste deel voor rekening der groepen van de personen, die uitkering krachtens de Noodwet Ouderdomsvoorziening en renten krachtens Invaliditeits- en Ongevalwetwetten genieten. Deze groepen, welke bij de ziekenfondsen afzonderlijk worden geregistreerd, omvatten op 1 Juli 1951 meer dan 540.000 ingeschrevenen.

Het aantal zeelieden, dat op 1 Juli 1951 bij het voor hen geschapen ziekenfonds was ingeschreven, bedroeg ruim 26.000, het aantal van hun bij andere ziekenfondsen ingeschreven gezinsleden ruim 16.000.

Financieel gezien, is de opneming van meer dan een half miljoen „noodwet- en rentetrekken” in de verplichte verzekering van ongunstige invloed. De opbrengst van de op de uitkeringen en renten ingehouden ziekenfondspremie wordt voor het lopende jaar op f 7½ mln geraamd. De kosten der verzekering van de groep „noodwet- en rentetrekken” zullen over dit jaar echter naar verwachting belangrijk boven f 20 mln liggen. Een bedrag van f 3,8 mln zal, zoals reeds is opgemerkt, naar verwachting

door het Rijk worden bijgedragen, doch de rest, dat is meer dan f 10 mln, komt ten laste van de gezamenlijke werkgevers en werknemers.

Uit deze cijfers blijkt wel, dat de nieuwe wet een belangrijke lastenverzwaring voor de gezamenlijke werkgevers en werknemers betekent. De oude toestand, waarbij de arbeiders, als zij door ouderdom of invaliditeit niet meer konden werken, maar moesten trachten in de vrijwillige verzekering onderdak te vinden, in de regel tegen betaling van een premie, was echter zeer onbevredigend, zowel voor de arbeiders zelf als voor de ziekenfondsen.

Het jarenlang door de ziekenfondsen met recht geuite bezwaar tegen het „afstoten van de slechte risico's” naar de vrijwillige verzekering is thans voor een groot deel ondergaan. Het bezwaar kan nog gelden voor voormalige arbeiders, die geheel van pensioen leven. Pensioentekkers zijn namelijk als zodanig niet onder de wet gebracht; dit zou wel logisch zijn geweest, doch de pensioenvoorzieningen in het particuliere bedrijf zijn nog te weinig ontwikkeld om daarop reeds een verplichte verzekering te kunnen baseren. Het overgrote deel der pensioentekkers, afkomstig uit het bedrijfsleven, ontvangt echter tevens een rente krachtens de Invaliditeitswet of een nooduitkering en valt dus uit dien hoofde onder de verplichte verzekering.

Tegenover de stijging van het aantal verplicht-verzekerden en van de kosten van de verplichte verzekering staat een daling van het aantal vrijwillig-verzekerden; de overgang van een groot deel der bejaarde verzekerden naar de verplichte verzekering moet bovendien een gunstige invloed hebben op de gemiddelde kosten per ziel der vrijwillig-verzekering.

Het aantal vrijwillig-verzekerden is van ruim 2,45 miljoen op 31 December 1950 gedaald tot even meer dan 2 miljoen op 1 Juli 1951. De vrijwillige verzekering omvat thans voor het overgrote deel alleen zelfstandigen; verder vindt men er nog een niet-onbelangrijke aantal (ongeveer 83.000 zielen) ouden van dagen onder (dit zijn dus ouden van dagen, die niet tot de „noodwet- en rentetrekken” behoren, bijv. gepensioneerde ambtenaren en kleine renteniers) en tenslotte ambtenaren en hun gezinsleden.

Over de regeling van de medische verzorging der ambtenaren wordt nog steeds gedelibereerd; er bestaat op dit punt een scherpe controverse tussen hen, die voor de ambtenaren een afzonderlijke regeling willen (zoals de vakverenigingen van ambtenaren bepleiten en zoals voor het politiepersoneel reeds bestaat) en hen, die de ambtenaren onder de gewone verplichte verzekering willen brengen (zoals de Ziekenfondsraad voorstaat).

Regering en Staten-Generaal zullen de beslissing te dezer zake moeten nemen. Intussen is een groot deel der ambtenaren vrijwillig verzekerd (volgens een enquête van het vorig jaar ongeveer 118.000 ambtenaren met ongeveer 222.000 gezinsleden), hetgeen voor degenen, die tot de lagere loonklassen behoren, hogere premiebetaling betekent dan wanneer zij verplicht-verzekerd zouden zijn en hetgeen ook nog andere nadelen medebrengt (bijvoorbeeld het ontbreken van kosteloze verzekering van studerende kinderen van 16-20 jaar).

Blijkens bovenstaande cijfers is de daling van het aantal vrijwillig-verzekerden (bijna 450.000) kleiner geweest dan de stijging van het aantal verplicht-verzekerden (ruim 660.000). Dit verschil is voornamelijk een gevolg van de omstandigheid, dat lang niet alle ouden van dagen vrijwillig verzekerd waren. Circa 145.000 ouden van dagen zijn in het eerste halfjaar van 1951 nieuw in de verzekering opgenomen. Dit heeft aanleiding gegeven tot ernstige bezwaren der huisartsen. Deze worden, zoals hier bekend mag worden verondersteld, in Nederland gehonoreerd met een vast bedrag per verzekerde per jaar. Bij het bepalen

van dit bedrag³⁾ is uiteraard uitgegaan van de gemiddelde hoeveelheid tijd en kosten, welke de huisarts aan een verzekerde moet besteden. Nu er een belangrijk aantal „slechte risico's” in eens onder de verzekering is gebracht, verlangen de artsen daarvoor een compensatie. De desbetreffende onderhandelingen zijn nog niet afgesloten.

Voor de meeste ouden van dagen was hun opnemings in de verplichte verzekering, tegen lage betaling, een belangrijke sociale verbetering. Er zijn uitzonderingen; zo zijn er in verschillende gemeenten goede regelingen betreffende de geneeskundige armenverzorging en voor de ouden van dagen, die daaronder vielen (meestal kosteloos!), betekent de nieuwe regeling niet altijd een vooruitgang.

Bijzondere problemen doen zich voor ten aanzien van de bevolking van verzorgingshuizen e.d. In het algemeen moet trouwens van de uitbreidingswet worden gezegd, dat zij een hele reeks grotere en kleinere problemen heeft doen ontstaan, welke nog lang niet alle zijn opgelost en welke ook aan de administratie van de ziekenfondsen hoge eisen stellen.

Financiële toestand vrijwillige verzekering.

In „E.-S.B.” van 23 Augustus 1950 besprak ik het in Mei 1950 ingediende wetsvoorstel tot verhoging van de eerder uit het Vereveningsfonds ten bate van de vrijwillige verzekering beschikbaar gestelde bedragen.

Dit wetsvoorstel is intussen, na geringe wijziging, tot wet geworden⁴⁾. Een miljoen gulden voor de jaren vóór 1947, 34 miljoen gulden voor de jaren 1947, 1948 en 1949 tezamen, dit zijn de bedragen, welke thans uit het Vereveningsfonds zijn beschikbaar gesteld ten gunste van „de arme tak van de familie”. Daarnaast heeft het Rijk $3 \times 1\frac{1}{2}$ miljoen gulden voor hetzelfde doel bijgedragen. Na ontvangst van al deze goede gaven is er voor de vrijwillige verzekering over de jaren 1947, 1948 en 1949 nog een exploitatietekort van ongeveer 1,7 miljoen gulden.

Ten aanzien van de vraag, op welke wijze de tekorten over 1950 moeten worden gedekt, is men, sinds de publicatie van mijn vorige artikelen, nog niet verdér gekomen; althans naar buiten is daarvan niet gebleken. Vijf miljoen gulden heeft het Rijk beschikbaar gesteld, nogmaals vijf miljoen gulden hopen de ziekenfondsen uit het Vereveningsfonds te ontvangen, doch dan is er nog een tekort van ongeveer 5 miljoen gulden.

Het jaar 1951 biedt vrij belangrijk veranderde aspecten.

In de eerste plaats is, zoals reeds werd vermeld, het aantal vrijwillig-verzekerden met ruim 400.000 verminderd, dat is met ongeveer een zesde gedeelte. Deze vermindering van het aantal heeft bovendien — ook dit werd reeds aangestipt — een gunstige invloed gehad op de gemiddelde kosten per ziel, omdat de groep van hen, die naar de verplichte verzekering zijn overgegaan, verhoudingsgewijze veel slechte risico's bevatte. Aan de andere kant is met de uitbreiding van de kring der verplicht-verzekerden de belangrijkste rechtsgrond voor steun uit het Vereveningsfonds aan de vrijwillige verzekering vervallen. Voor het jaar 1951 wordt op deze steun dan ook niet meer gerekend.

Wel is er wederom steun van het Rijk beschikbaar gekomen, belangrijk meer zelfs dan over vorige jaren. Vijf miljoen gulden staat reeds op de begroting; de Minister van Sociale Zaken en Volksgezondheid heeft toegezegd te zullen bevorderen, dat dit bedrag wordt verdubbeld.

Bij het treffen van de verdelingsregeling voor dit subsidie heeft de Ziekenfondsraad, onder goedkeuring uiteraard van de Minister, een nieuwe koers ingeslagen, met de bedoeling de eigen verantwoordelijkheid der zieken-

fondsen op de voorgrond te plaatsen en aldus het streven naar bezuiniging te bevorderen. De verdelingsregelingen voor de jaren 1947—1950 waren gebaseerd op de gedachte van uitkering naar behoefte. Voor 1951 daarentegen wordt het beschikbare subsidiebedrag eenvoudig verdeeld naar verhouding van het aantal verzekerden, zonder enige differentiatie en zonder mogelijkheid van aanvullende uitkeringen. Aan de ziekenfondsen is medegedeeld, dat zij de kosten van hun vrijwillige verzekering, verminderd met het vaste subsidiebedrag, volledig uit de premie moeten dekken. Hieruit moest voortvloeien, dat de sinds 1947 bestaande uniformiteit in het premietarief thans weer is losgelaten. Een zeer klein deel der ziekenfondsen heeft de premie kunnen handhaven op het sinds medio 1950 geldende bedrag van 80 cent per persoon per week (met vrijdom van betaling voor tot een gezin behorende kinderen tot 16 jaar); de meeste fondsen hebben echter in 1951 de premie belangrijk moeten verhogen, sommige fondsen zelfs reeds tweemaal. De premien variëren thans van ongeveer f 0,80 tot f 1,30 per verzekerde per week. De gehuwde vrijwillig-verzekerden moeten dus elke week bedragen van f 1,60 tot f 2,60, plus nog een paar dubbeltjes voor een aanvullende verzekering, opbrengen voor hun ziekenfonds. En dit geldt voor de lieden met de kleinste inkomens evenzeer als voor de meer draagkrachtigen. Eén uitzondering is er slechts en deze is niet onbelangrijk: ingevolge de aan de subsidiëring verbonden voorwaarden hebben de verzekerden van 65 jaar en ouder, mits zij reeds op 1 Januari 1951 verzekerd waren, aanspraak op een reductie van 30 cent per persoon per week.

De hoogte van de bij een bepaald ziekenfonds nodige premie hangt af van twee factoren, te weten de verhouding tussen de aantallen betalende en niet-betalende verzekerden en het niveau der gemiddelde kosten per verzekerde. Beide factoren vertonen een grote variatie. Het aantal niet-betalende verzekerden loopt bijvoorbeeld bij de verschillende in 's-Gravenhage werkende ziekenfondsen uiteen van 26 pCt tot 40 pCt van het totaal aantal verzekerden. Het kostenpeil is afhankelijk van een reeks van omstandigheden, welke het ziekenfonds slechts zeer gedeeltelijk kan beïnvloeden. De leeftijdsopbouw van het verzekerdenbestand toont bij de onderscheidene fondsen belangrijke verschillen; de mogelijkheid tot het verkrijgen van allerlei soorten medische hulp is voor de stedelijke bevolking groter dan op het platteland; de mentaliteit der bevolking en daarmede de vraag naar de hulp van het ziekenfonds is ook zeer verschillend (duidelijk spreekt dit bijvoorbeeld ten aanzien van de vraag naar tandheelkundige hulp). Zuinigheid in het beheer der ziekenfondsen en scherpe controle ter voorkoming van misbruik van rechten zijn ongetwijfeld mede van grote betekenis, maar zij kunnen niet de verschillen in het kostenniveau doen verdwijnen.

De ziekenfondsen hebben er naar gestreefd om althans per provincie of streek uniformiteit van premie te bereiken en aldus ongewenste concurrentieverhoudingen te vermijden. Voor het lopende jaar is deze uniformiteit per gebied wel ongeveer bereikt, doch daarvoor zijn allerlei manipulaties nodig geweest, welke sterk aan de oude Procrustes doen denken; alom moest worden gehakt en gerekt. Sommige fondsen met uitgestrekt werkgebied hebben wel vier of vijf verschillende tarieven, ten einde overal op hetzelfde peil te blijven als de fondsen van meer plaatselijk karakter.

Uniformiteit is er nog wel op het punt van de premievrijdom voor kinderen, de reductie voor ouden van dagen en de welstandsgrens⁵⁾; uniformiteit is er ook nog ongeveer ten aanzien van de verstrekingen der vrijwillige verzekering. Of dit ook in de toekomst zo zal blijven, is de vraag. Er is alle reden om te verwachten, dat de toestand van de

³⁾ Als norm geldt een bedrag van f 5 per ziel per jaar; voor artsen in dunbevolkte gebieden wordt hierop een toeslag gegeven van f 0,50 of f 1. Artsen, die zelf de medicamenten leveren (zoals op het platteland algemeen het geval is), ontvangen daarvoor een afzonderlijke vergoeding van f 3 per ziel, waarboven bepaalde medicamenten afzonderlijk worden vergoed.

⁴⁾ Wet van 30 November 1950, Nr K 535.

⁵⁾ De welstandsgrens voor de vrijwillige verzekering is, wegens de precieze financiële positie, in de laatste jaren niet verhoogd; zij ligt nog steeds op f 3.750 inkomens 's jaars, vermeerderd met f 150 per kind.

vrijwillige verzekering nog moeilijker zal worden. De kosten blijven stijgen — dit verhaal is even eentonig als dat van de buffels van Saidjah's vader —; het subsidiebedrag uit 's Rijks Kas zal voor 1952 geen 10, doch 8 miljoen gulden bedragen en de steeds hoger wordende premieën moeten op de duur een ongunstige invloed op de samenstelling van het verzekerdenbestand hebben. Zij, die weinig medische hulp nodig hebben, komen er het gemakkelijkste toe het ziekenfonds te verlaten en „in het fonds blijft men zitten met de zieken en de brekebenen”, zoals pessimisten het al uitdrukken. Dit moge voor het heden overdreven zijn — er is nog steeds weinig verloop te constateren — doch een ernstig gevaar van verdere premiestijging is hiermede ongetwijfeld aangegeven.

Ten aanzien van de exploitatie-uitkomsten van de afdeling vrijwillige verzekering bij de verschillende ziekenfondsen over het lopende jaar is momenteel nog weinig te zeggen. Vermoedelijk zal de verhoogde premie bij een klein aantal fondsen enig overschot laten; vele andere fondsen vrezen echter een tekort, dat dan ten laste van nog aanwezige reserves of, als die er niet zijn, ten laste van de exploitatie over 1952 zal moeten komen.

Dit hele relaas inzake de vrijwillige verzekering staat in mineur. Zijn er geen maatregelen denkbaar, die de toestand kunnen verbeteren? Ze zijn niet gemakkelijk te vinden, als men althans de mogelijkheid van grote bijdragen uit 's Rijks Kas uitschakelt, hetgeen in de huidige omstandigheden maar het verstandigste is.

Eenstemmigheid in het negatieve bestaat op één punt: voor de ambtenaren moet op korte termijn een regeling worden getroffen, welke hen uit de vrijwillige verzekering doet verdwijnen. Gebeurt dit, dan daalt het aantal vrijwillig-verzekerden tot ongeveer 1.700.000. Hieronder zijn dan begrepen ongeveer 83.000 ouden van dagen, welke thans een reductie op de premie ontvangen, omdat zij voor het overgrote deel tot de weinig-draagkrachtigen behoren.

Het is denkbaar, dat men nog andere groepen van weinig-draagkrachtige vrijwillig-verzekerden met behulp van een rijksbijdrage een premiereductie verleent, bijv. weduwen met jeugdige kinderen en zwaar-invaliden personen, alsmede, naar analogie van de voor de verplichte verzekering getroffen regeling, studerende en invalide kinderen van 16—20 jaar. Ook ware te denken aan personen, die voor uitkering ingevolge de voor kort in werking getreden noodregeling voor kinderbijslag aan zelfstandigen in aanmerking komen; dit zijn dus de kinderrijke zelfstandigen met kleine inkomens. De ervaring met de toepassing van genoemde noodregeling is echter nog te gering om te kunnen beoordelen of hier een mogelijkheid ligt; men zal om te beginnen het aantal gevallen na een zekere „aanloopperiode” moeten bepalen ten einde de kosten van een premiereductie te kunnen schatten.

Dit alles kan de moeilijkheden verzachten, het is echter zeer twijfelachtig of het tot een bevredigende toestand kan leiden. De vrijwillige verzekering lijdt aan fundamentele euvelen, welke zich scherper doen gevoelen naar mate de kosten stijgen. Hierboven werd er reeds op gewezen, dat het vrijwillig karakter der verzekering een anti-selectieve werking heeft, welke toeneemt met de hoogte van de premie; hoge premie drijft de beste risico's uit de verzekering. Voorts is er de moeilijkheid, dat de ziekenfondsen niet over de middelen beschikken om de hoogte der inkomens te controleren; zij zouden dus niet in staat zijn op bevredigende wijze een gedifferentieerde premie te heffen of op andere wijze — bijvoorbeeld door gedifferentieerde bijbetalingen van de zijde der verzekerden — met het draagkrachtbeginsel rekening te houden.

Het is dan ook begrijpelijk, dat stemmen zijn opgegaan, die betogen, dat alleen langs de weg van een verplichte verzekering van allen, wier inkomen een te stellen grens niet overschrijdt, met premiebetaling naar door de fiscus

vast te stellen draagkracht en premie-inning met behulp van de belastingadministratie, een bevredigende oplossing is te verkrijgen.

Intussen is echter ook de toestand van de verplichte verzekering thans veel minder gunstig dan enkele jaren geleden. Deze ontwikkeling vereist bijzondere aandacht en nadere analyse. Hierover in een volgend artikel.

Amsterdam.

J. DE WIT.

GELD- EN KAPITAALMARKT

De geldmarkt.

De laatste weken van het oude jaar brachten weinig verandering in de situatie op de geldmarkt, welke zich nu reeds maandenlang door een grote ruimte kenmerkt.

Ging er vroeger jaren op de geldmarkt in December een vrij sterk verkrappende invloed uit van de politiek van „window dressing”, gevoerd door banken, die uit een oogpunt van balanspublicatie gaarne per de ultimo een zo gunstig mogelijke liquiditeit toonden, thans was hiervan weinig te constateren. Dit laatste is niet verwonderlijk. De omvang der eerste liquiditeiten was bij de meeste banken in de loop van 1951 op een relatief hoog peil gebracht, zodat er de laatste weken weinig extra meer te „dresen” viel. Voorts zette de groei van de Nederlandse deviezenvoorraad, een van de belangrijkste geldverruimende factoren der laatste maanden, zich ook in December nog voort. Een speciale geldverruimende factor werd tenslotte nog gevormd door de terugbetaling ten bedrage van ca f 100 mln door De Nederlandsche Bank aan de deviezenbanken van de door de laatste sinds medio Mei gestorte verplichte vooruitbetalingen i.v.m. termijntransacties van cliënten.

De ruimte van de markt wordt geïllustreerd door onderstaande disconto's, welke gedurende de laatste dagen van de verslagweek golden: 1 mnd $1\frac{1}{8}$ pCt; 2—3 mnd $1\frac{3}{16}$ — $1\frac{1}{4}$ pCt; 4 mnd $1\frac{1}{4}$ — $1\frac{5}{16}$ pCt; 5—6 mnd $1\frac{5}{16}$ — $1\frac{3}{8}$ pCt; 7—8 mnd $1\frac{3}{8}$ — $1\frac{7}{16}$ pCt; 9—10 mnd $1\frac{7}{16}$ — $1\frac{1}{2}$ pCt; 11 mnd $1\frac{1}{2}$ pCt.

Callgeld noteert sinds 13 Juli jl. onveranderd 1 pCt.

De kapitaalmarkt.

In het koersniveau op de aandelenmarkt kwam in de tweede helft van December weinig verandering meer. Pas na de betaling op de emissie Unilever per 10 Januari 1952 zal waarschijnlijk komen vast te staan, of er in deze markt nog zoveel liquiditeiten aanwezig zijn, dat een aanmerkelijk koersherstel kan plaatsvinden.

De aankondiging, dat uit de tegenwaarderekening een industrie-garantiefonds ten bedrage van f 100 mln zal worden gevormd, heeft onder de huidige omstandigheden geen al te grote betekenis voor de kapitaalmarktsituatie. Weliswaar zal dit nl. de transformatie van niet in wel risicodragend kapitaal kunnen stimuleren, maar ook nieuw leenkapitaal is thans schaars.

Beleggers in Nederlandse aandelen hebben evenmin als in 1949 en 1950, in 1951 veel plezier van hun belegging gehad. De algemene aandelenindex bijv. daalde in 1951 van 151,3 tot 143,5, d.i. met ruim 5 pCt. Het koersverlies was derhalve groter dan het behaalde rendement, indien men bij dit laatste met de inkomsten- en vermogensbelasting rekening houdt.

Een schrale troost is, dat obligaties het in 1951 nog slechter hebben gedaan. Het roer van de Nederlandse monetaire politiek is in 1951 gewend; de goedkoopgeldpolitiek werd aan de inflatiebestrijding opgeofferd, met als gevolg een aanzienlijke daling der obligatiekoersen. De koersverliezen varieerden bij onderstaande staatsfondsen van ca 9 tot ca 13 pCt, hetgeen bij een netto

rendement van bijv. 1½ pCt na aftrek van inkomsten- en vermogensbelasting met 6 tot 9 jaar inkomen correspondeert.

Niet beleggen zou derhalve in 1951 beter resultaat hebben gehad dan belegging in aandelen of obligaties het afgelopen jaar gemiddeld in feite heeft opgeleverd.

	29 Dec. 1950	14 Dec. 1951	28 Dec. 1951
Aand. indexcijfers.			
Algemeen	151,3	143,5	143,5
Industrie	216,3	205,0	205,4
Scheepvaart	170,9	170,5	172,3
Banken	126,2	122,1	123,8
Indon. aandelen ..	50,2	45,7	44,5

Aandelen.			
A.K.U.....	169	158½ ¹⁾	157½ ¹⁾
Philips	227	167 ²⁾	168½ ²⁾
Unilever	220	181¾ ³⁾	183¼ ³⁾
H.A.L.....	183½	177½	184½
Amsterdam Rubber .	114½	95½	91¼
H.V.A.	109½	99½	97
Kon. Petroleum ...	298¾	284	288

Staatsobligaties.			
2½ pCt N.W.S.....	78¾	71½	70 ^{9/16}
3-3½ pCt 1947	97 ^{1/16}	85¾	85¾
3 pCt Invest. certif. .	97 ^{1/8}	87 ^{1/8}	88 ^{3/8}
3½ pCt 1951	100 ⁴⁾	92 ^{7/8}	93¾
3 pCt Dollarlening ..	95 ^{5/8}	96	96 ^{1/8}

¹⁾ ex claim Nov. 1951; gemid. claimnotering ca 5 pCt
²⁾ „ „ Juni/Juli 1951; „ „ „ „ „ 26 pCt
³⁾ „ „ Nov./Dec. 1951; „ „ „ „ „ 8 pCt
⁴⁾ emissiekoers April 1951.

J. C. BREZET.

STATISTIEKEN

DE JAVASCHE BANK.

(Voornaamste posten in duizenden rupiah's)

Data	Munt, muntmateriaal, goud en deviezen-certificaten	Vorderingen in vreemd courant betaalbaar	Deviezenfondsvallutaterekening	Disconto's en voorschotten op onderpand betaalbaar in eigen courant	Voorschotten aan de Regering v. d. Rep. der V.S.I.
31 Mrt '47	477.080	35.363	542.245	348.235	55.201
21 Nov. '51	1.437.878	300.644	503.033	721.313	1.148.643
28 Nov. '51	1.437.902	312.317	561.987	575.642	1.220.885
5 Dec. '51	1.437.902	337.886	545.641	578.035	1.246.389
12 Dec. '51	1.437.902	338.356	540.785	601.811	1.295.445

Data	Bankbiljetten in omloop	Deviezenfondsvreemde passiva	Rekening courant saldi		Van anderen
			Van de Regering van de Rep. der V.S.I.	Bijzond. rekening inzake de E.C.A. hulp	
31 Mrt '47	453.816	268.697	—	—	895.911
21 Nov. '51	2.981.739	267.772	—	—	800.540
28 Nov. '51	2.959.472	277.700	—	—	812.510
5 Dec. '51	2.971.465	273.099	—	—	889.991
12 Dec. '51	3.017.528	274.668	—	—	905.206

Muntbiljettencirculatie per 31 Mrt 1947 f 646.830.979
 Muntbiljettencirculatie per 21 Nov. 1951 Rp. 344.784.497
 Muntbiljettencirculatie per 28 Nov. 1951 Rp. 345.040.072,50
 Muntbiljettencirculatie per 5 Dec. 1951 Rp. 345.432.563
 Muntbiljettencirculatie per 12 Dec. 1951 Rp. 342.456.537

NATIONALE BANK VAN BELGIË. (Voornaamste posten in miljoenen francs)

Data	Goudvoorraad	Tegede op het buitenland	Vorderingen op het buitenland i.v.m. betalingsaccorderen	Handelspapier op België en overzeesrechten	Voorschotten op overheidsfondsen
8 Nov. 1951	31.027	252	20.176	12.093	249
15 Nov. 1951	30.937	1.246	18.141	11.087	365
22 Nov. 1951	30.937	990	18.863	10.150	307
29 Nov. 1951	30.937	683	19.378	11.075	346
6 Dec. 1951	30.937	172	20.044	11.621	325
13 Dec. 1951	31.069	903	18.767	13.767	212
20 Dec. 1951	31.070	277	19.557	13.595	426

Data	Deel- en pasmunt	Bankbiljetten in omloop	Rekening courant sald				Verbintenissen t.o. het buitenland i.v.m. betalingsaccorderen	
			Schatkist		Banken in het buitenland	Diverse rekeningen courant	E.B.U.-landen	Andere
			gewone rek.	rek. Acc. Econ. Sam.w.				
8 Nov. 1951	213	92.117	4	1.043	296	1.830	1.995	1.139
15 Nov. 1951	243	91.083	4	1.041	283	1.962	660	1.139
22 Nov. 1951	236	90.591	3	1.043	452	1.871	555	1.149
29 Nov. 1951	225	91.226	6	1.037	392	2.376	599	1.169
6 Dec. 1951	203	92.101	8	1.035	327	1.813	755	1.152
13 Dec. 1951	228	91.354	4	1.019	305	1.956	451	1.161
20 Dec. 1951	205	91.716	4	1.035	298	1.884	449	1.160

INTERIM-PRIJSINDEXCIJFERS VAN HET GEZINSVERBRUIK IN NEDERLAND *)

1949 = 100

	15 Nov. 1950	15 Dec. 1950	15 Jan. 1951	15 Febr. 1951	15 Mrt 1951	16 Apr. 1951	15 Mei 1951	15 Juni 1951	16 Juli 1951	15 Aug. 1951	15 Sept. 1951	15 Oct. 1951	15 Nov. 1951
Totaal	113	113	113	115	117	122	122	121	122	121	121	121	120
Voedingsmiddelen	113	112	113	112	113	122	124	123	127	124	124	125	123
Kleding	122	124	128	137	143	146	142	138	134	131	129	127	126
Schoeisel	119	120	127	137	141	147	143	141	139	137	133	131	130
Reiniging	102	102	102	106	107	115	115	117	118	118	117	117	117
Woninginr. en huusraad ..	118	118	122	127	133	138	136	135	132	131	128	126	125
Over. groepen, incl. huur ..	110	110	107	108	109	113	112	113	113	114	115	115	115
Huur	100	100	115	115	115	115	115	115	115	115	115	115	115

¹⁾ Volgens huishoudrekeningen over 1949 van geschoolde arbeiders, voorlieden, lagere kantoorbedienden en ambtenaren, met in 1949 een bruto-weekloon van f 50 tot f 60 per week; met een gemiddelde gezinsgrootte van 4 en voorts wonende in de middelgrote en kleine steden van ons land.

²⁾ Prijzen waargenomen in de gemeenten Groningen, Enschede, Arnhem, Utrecht, Zaandam, Tilburg, Dongen, Eindhoven en Heerlen.

³⁾ Voorlopige gegevens.

Onderneming met buitenlandse vestigingen vraagt voor haar interne accountantscontrole

1e assistenten

studerend voor de vakexamens van het N.I.V.A.;

2e assistenten

studerend voor de vakexamens, respectievelijk voorbereidende vakexamens, van het N.I.V.A..

Ervaring in een soortgelijke functie of op een accountantskantoor is vereist.

Leeftijdsgrens ca. 35 jaar.

Sollicitaties, met pasfoto, te richten onder no. E.-S.B. 1-6 aan het Bureau van dit blad.

Vooranstaande Instelling op het gebied van Vermogensbeheer te Amsterdam zoekt

jonge Drs. economie

(of iemand met ongev. gelijkwaardige scholing)

voor opleiding tot Beleggingsadviseur. Alleen zij, die voor het beleggingsvak bijzondere belangstelling hebben en goed kunnen stellen worden verzocht te solliciteren.

Bp. met uity. inl. onder no. 945 aan Adv. Bur. Spin, Pr. Hendrikkade 48, Amsterdam.

ENGLISH MARKET RESEARCH COMPANY extending activities to Netherlands requires

Economics Graduate

aged 23-30 to assist in setting up and controlling organisation in Amsterdam.

Applicants should speak English fluently and be able to make English-Dutch, Dutch-English translations with ease.

The post will entail short training in England and will lead to a responsible position. Starting salary f 4,500 per annum. Write in English to Box G. 34, Rouma & Co. Advertising, 226 Herengracht, Amsterdam.

Belangrijke exportonderneming vraagt een functionaris, die na enige jaren inwerken als

DIRECTEUR

kan opvolgen.

Gezocht wordt een representatieve persoonlijkheid, commercieel begaafd en met exportervaring in en buiten Europa.

Alleen eerste krachten gelieven te reflecteren. Met de hand geschreven sollicitaties met uitvoerige toelichting en recente foto onder no. ESB 1-5, bur. v. d. bl., Postbus 42, Schiedam.

MINISTERIE VOOR UNIEZAKEN EN OVERZEESSE RIJKSDELEN.

Gevraag voor uitzending naar de Nederlandse Antillen etc.

STATISTICUS

bestemd om leiding te geven aan de Afdeling Statistiek. Gegadigden moeten een academische opleiding hebben genoten en statistische praktijk hebben.

Leeftijd: bij indiensttreding niet hoger dan 34 jaar. Salarisregeling: ongehuwd: bezoldiging f 5184—f 7584; duurtetoelag f 3600—f 3696; gehuwd: bezoldiging f 6480—f 9460; duurtetoelag f 3708—f 5076.

Gehuwden genieten nog een duurtetoelag van 5% der bezoldiging tot een maximum van f 300.— per jaar en een kindertoelag van ten hoogste drie kinderen van 4% tot een maximum van f 300.— per jaar en per kind. Uitrustingskosten: ongehuwd 1½ maand, gehuwd 2 maanden bezoldiging en duurtetoelag tot een maximum van f 1500.—

Bijzonderheden: Alle hierbovengenoemde bedragen zijn in Antilliaans courant.

Sollicitaties op zegel met afschrift op luchtpostpapier vóór 31 Januari 1952 in te zenden bij het Hoofd van de Afdeling Suriname en Nederlandse Antillen van het Ministerie voor Uniezaken en Overzeese Rijksdelen, Plein no. 1, 's-Gravenhage. In de sollicitatie te vermelden: geboortedatum en -plaats, burgerlijke staat en gezinsgrootte, genoten opleiding, staat van dienst, referenties.

PROVINCIAAL ELECTRICITEITSBEDRIJF IN FRIESLAND.

Emmakade N.Z. 59 — Leeuwarden

De Directeur van bovengenoemd bedrijf wacht vóór 10 Januari 1952 sollicitaties in voor de functie van

BEDRIJFSADMINISTRATEUR

(salaris min. f 6814,80, max. f 8402,40)

Candidaten moeten beschikken over een uitgebreide kennis van de vraagstukken, die zich in een groot bedrijf voordoen op het gebied van kostprijs, organisatie en statistiek.

Leeftijd 30 tot 40 jaar.

Persoonlijk bezoek uitsluitend na oproep.

DE NEDERLANDSCHE BANK N.V. te Amsterdam

vraagt voor de Afdeling Effectenzaken van haar Kantoor Deviezenvergunningen een

JURIST

Leeftijd tot 40 jaar.

- Alleen zij, die een gedegen kennis van en ruime ervaring in het Effectenvak bezitten en over uitstekende referenties beschikken, komen in aanmerking.

Uitvoerige, eigenhandig geschreven sollicitaties met recente pasfoto, onder opgave van leeftijd, opleiding, praktische ervaring, enz. te richten aan de Afdeling Personeelszaken van De Nederlandsche Bank N.V., Kantoor Deviezenvergunningen, Postbus 838 te Amsterdam.

ECONOMISCH-STATISTISCHE BERICHTEN

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.)

Telefoon Redactie en Administratie 38040. Giro 8408.

Bankiers: R. Mees en Zonen, Rotterdam

Redactie-adres voor België: Seminarie voor Gespecialiseerde Economie 14, Universiteitstraat, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.).

Bankiers: Banque de Commerce, Brussel.

□

Abonnementsprijs, franco per post, voor Nederland 26,— per jaar, voor België/Luxemburg f 28,— per jaar, te voldoen door storting van de tegenwaarde in Belgische francs bij de Banque de Commerce te Brussel of op haar Belgische postgirorekening no 260.34.

Uniegebieden en Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f 26,—, overige landen f 28,— per jaar.

Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.

□

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor Westzeedijk, Rotterdam (W.).

□

ADVERTENTIES.

Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de Firma H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon 69300, toestel 6). Advertentie-tarief f 0,43 per mm. Contract-tarieven op aanvraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten” f 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht voor om advertenties zonder opgaf van redenen te weigeren.

ZENDT Uw opdrachten

TIJDIG in

Losse nummers 75 cents, resp. 10 B. francs.